

מלקויות למידה

התוכנית המערכתית

לטיפול בתלמידים

עם לקויות למידה והפרעת קשב

תוכן העניינים

עמודים		
3 4 6	דבר מנהל המינהל הפדגוגי- מר אריאל לוי דבר מנהלות אגפים שפ", חינוך על יסודי ואגף לקויות למידה דבר יו"ר ועד ההורים היישוביים- מר פז כהן	
7	רקע	פרק א'
9	"מלקויות ללמידה" התכנית המערכתית לטיפול בתלמידים עם לקויות למידה והפרעות קשב	פרק ב'
12 12 13 14	תפיסה מנחה ועקרונות עבודה א. הגדרת לקות למידה על פי ה - DSM 5 ב. הגדרת הפרעת קשב על פי ה - DSM 5 ג. גישת התגובה להתערבות - RTI	פרק ג'
19	תהליכי יישום	פרק ד'
19	לוחות זמנים	1.
22	אופן היישום ברשות המקומית	2.
26	אופן היישום בחטיבות הביניים	3.
31	תיק תלמיד	4.
36	תהליך ההפנייה לאבחון	5.
40	שותפי תפקיד בחטיבת הביניים	6.
48	תכניות התערבות	7.
55	מתווה הפיתוח המקצועי למורים	8.

דבר הסמנכ"ל הבכיר ומנהל המינהל הפדגוגי

בשנים האחרונות נערכו דיונים במספר ועדות, וביניהן ועדת מרגלית הראשונה והשנייה, בנושא התייחסות מערכת החינוך לתלמידים עם לקויות למידה ו/או הפרעות קשב. בעקבות מסקנות ועדת מרגלית II מדצמבר 2014 הוקמה ועדת היגוי משרדית רחבה בהשתתפות גורמים שונים מהמשרד ומחוצה לו.

הדיונים בוועדות בהקשר לתלמידים עם לקויות למידה ו/או הפרעות קשב הדגישו את החשיבות שבשינוי תפיסתי בקרב מערכת החינוך והציבור הרחב, מעיסוק בהתאמות בהיבחות למיקוד בתהליכי הוראה ולמידה מותאמים.

התפיסה המנחה כיום היא כי על מערכת החינוך מוטלת האחריות לקדם תהליך של התערבות פסיכו-פדגוגית לתלמידים עם לקויות למידה ו/או הפרעת קשב, בטרם ההפניה לאבחון.

התכנית "מלקויות ללמידה" תיושם בשלב ראשון בחטיבות הביניים בחמש עשרה רשויות מקומיות. במסגרת זו יינתנו משאבים וכלים שמטרתם לאפשר תהליכי למידה והוראה מיטביים תוך התייחסות להיבטים פסיכו-פדגוגיים לקידום תלמידים עם לקויות למידה ו/או הפרעות קשב. לקראת המעבר לתיכון, במידת הצורך, התכנית תאפשר מימון אבחונים לתלמידים שאותרו וטופלו על ידי הצוות החינוכי, עברו תהליך התערבות ונמצאו כזקוקים להתאמות בדרכי הבחנות.

בתי הספר וצוותי חינוך יעברו תהליכי פיתוח מקצועי לצורך עדכון וריענון ידע לצד הקניית כלים ומיומנויות לעבודה עם תלמידים מתקשים ועם לקויות למידה.

משרתן של המת"ליות תורחב על מנת שילוו את הצוות החינוכי בהטמעת התכנית בתהליכי איתור, התערבות והערכה.

ייחודיותה של התכנית היא בשיתופי הפעולה בין אגפי המשרד השונים שחברו יחד ליצירת תפיסה אחידה ושגרות עבודה שעליהן מתבססת התכנית.

ברצוני להודות לחנה שדמי, מנהלת אגף א' שפ"י, לצוות האגף ללקויות למידה ובראשו דני ז'ורנו, מנהלת האגף, לשותפים נוספים במינהל הפדגוגי.

תודה לשותפים הרבים בוועדות השונות שסייעו בגיבוש ובניית התכנית, להורים, לשלטון המקומי ולעוד רבים אחרים.

אריאל לוי

סמנכ"ל בכיר ומנהל המינהל הפדגוגי

פתח דבר

בלכתו במורד הדרך / שלושה אנשים שם הלכו / האיש שהיה / האיש שאחרים ראו / האיש שרצה להיות (מקור לא ידוע)

המסע של תלמידים עם לקות למידה והפרעת קשב, ממי שהם למי שהם רוצים להיות, כרוך בבניית תשתית מקצועית של הצוות החינוכי והצוות המקצועי לעבודה מערכתית ופרטנית עם התלמידים המאותרים, בהגדרה מחדשת של הקושי, ביצירת אמון של התלמידים ביכולתם להסתכל מעבר ללקות, בחיבור מחדש לכוחות, ברכישת אסטרטגיות למידה מותאמות ובחיזוק האמון של המבוגרים, מורים והורים, בהם.

המציאות בשני העשורים האחרונים מצביעה על מגמה של עלייה חדה במספר הפונים לאבחון ובמספר הדורשים התאמות בדרכי הבחנות ומתוך כך, שימוש יתר בהתאמות בקרב תלמידים שאינם בהכרח נזקקים להתאמות אלה.

בקרב המאובחנים ובאי בית הספר השתרשה ההנחה כי כל תלמיד מאובחן הינו לקוי למידה וכל תלמיד עם לקות למידה זקוק להתאמות בדרכי הבחנות. "משוואה" שגויה זו הובילה לאישור מופרז של התאמות ועל כך העירו שני דוחות של מבקר מדינה.

כדי לשנות מציאות זו נדרשה תכנית מקיפה הכוללת היבטים מערכתיים, היבטים של הוראה ולמידה, היבטים של איתור וטיפול בתלמידים, תכנית הפועלת על פני כל רצף הגיל.

התכנית החדשה "**מלקויות ללמידה**" משנה את המיקוד ממתן התאמות להיבחנות למיקוד בדרכי הוראה ולמידה תוך חיזוק הצוות החינוכי שילמד להכיר את הקושי של תלמידים עם לקות למידה, לזהות את הכוחות שלהם, לאתר מענים חלופיים לדרך הלמידה ולצייד בכלים ואסטרטגיות למידה, שיסייעו לתלמידים להתמודד עם הקושי שלקויות הלמידה יוצרת עבורם.

התכנית המוצעת מבוססת על המלצות דוח וועדת מרגלית II (2014), ועל עבודת וועדת היישום שכללה נציגים מהמטה, מהמחוזות, מהרשות המקומית וממסגרות החינוך, מנציגי ארגוני המורים ומנציגי פורום ועדי ההורים היישובים.

ההחלטה להעביר את שלב הגיל בו יתבצע תהליך אישור ההתאמות מרמה 3 לחטיבת הביניים תאפשר ניתוק של ההחלטה על התאמות מבחינות הבגרות וזמן ארוך יותר בו יוכלו המורים להכיר את התלמידים ולסייע להם.

יישום מיטבי של תכנית מערכתית מחייב שותפות של כל הגורמים המעורבים בקידום התלמידים המתקשים בחטיבת הביניים: מחנכים, מורים מקצועיים, מת"לית, יועצת חינוכית ופסיכולוג/ית בית הספר. ידע מקצועי, שפה אחידה ומתואמת והכרות עם המשימות הנדרשות ייצרו פעולות מתאימות שיסייעו בפיתוח והטמעת התכנית.

יישומה של התכנית "מלקויות ללמידה" ב- 15 רשויות מקומיות נבחרות כבר בשנת הלימודים תשע"ח מהווה עבור אנשי המקצוע ברשויות אלה הזדמנות להשפיע ולהיות שותפים בעיצובה ופיתוחה לקראת הרחבת ההטמעה בהמשך בכל הארץ.

חוברת זו מפרטת את עיקרי התכנית, את התפיסות המנחות ועקרונות העבודה בתכנית, את תהליכי היישום ברמת הרשות המקומית וברמת חטיבת הביניים. ניתן למצוא בחוברת זו מידע על שותפי התפקיד, על תכניות התערבות, על ניהול תיק התלמיד, על המתווה להכשרת המורים, על תהליך ההפניה לאבחון ועל העבודה עם ההורים.

אנו מבקשות להודות לכל השותפים בבניית התכנית חברי וועדת פורפ' מרגלית II, לחברי וועדת ההיגוי ליישום התכנית, לצוות האגף ללקויות למידה, לצוות האגף לחינוך על יסודי, לאגף

הבחינות, לאגף חינוך מיוחד, לאגף פסיכולוגיה ולאגף ייעוץ בשפ"י, למינהל פיתוח עובדי הוראה על שותפותם ביצירת תכנית זו.

תודה מיוחדת למר אריאל לוי סמנכ"ל בכיר ומנהל המנהל הפדגוגי על ההיוועצות והתמיכה בכל שלבי התכנית.

למנכ"לית היוצאת הגב' מיכל כהן ולמנכ"ל מר שמואל אבואב, על הקצאת תקציב לתכנית ועל התמיכה והמעקב לאופן יישומה ובמימוש המטרות שהצבנו.

התכנית תצא לדרך בשנת הלימודים תשע"ח והיא תופעל ב- 15 יישובים בהם נתנסה בכל מרכיביה. יחד עם בתי הספר נבנה את היישום המיטבי ונבחן את המרכיבים השונים בה.

אנו מבקשות להודות ולהוקיר את מנהלי מחלקות החינוך ברשויות הנבחרות, את מנהלי בתי הספר וצוותם על נכונותם לקחת חלק בפיילוט, שיעצב וידייק את התכנית טרום הפצתה בכל חטיבות הביניים.

אנו מקוות, שתכנית זו תפתח דרך חדשה לכל התלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב בדרך התמודדותם עם הלמידה ועם ההיבחנות ותסייע להם במימוש יכולותיהם בעתיד, תקטין את הנשירה שלהם מהמערכת ותרחיק אותם מהסכנה להיכנס למעגל הסיכון.

אנו מאמינות שתכנית זו תסייע לתלמידים עם לקויות הלמידה לעבור ממי שהיו למי שהם רוצים להיות ולחברי הצוותים החינוכיים להיות משמעותיים במסע זה של התלמידים.

דסי בארי	חנה שדמי	דני ז'ורנו
מנהלת אגף א'	מנהלת אגף א'	מנהלת האגף ללקויות למידה
לחינוך על יסודי	שירות פסיכולוגי ייעוצי	והפרעת קשב, שפ"י

דבר פורום ועדי ההורים היישוביים

פורום ועדי ההורים היישוביים מברכים על השקת התכנית "מלקות ללמידה".

התוכנית המערכתית לטיפול בתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב, מהווה את אחד הדגלים שנושא פורום ועדי ההורים היישוביים מיום הקמתו, ומסמנת עידן חדש בהתייחסות מערכת החינוך לתלמידים עם לקויות למידה.

התכנית שמה במרכזה את התלמיד, אשר עומד בפני אתגרים יומיומיים בהתמודדות עם דרישות לימודיות, בתחומים שונים; בין אם בקריאה, בכתיבה, בהבעה, ובין אם בארגון, בזיכרון, בקשב, בריכוז ועוד.

במרכז התכנית עבודה רציפה ותהליכית עם התלמיד, כחלק אינטגרלי מכיתת הלימוד, מחד והתמקצעות המורים בטיפול ובלימוד תלמידים בעלי לקויות למידה, מאידך.

כך מעצימה התכנית הן את התלמיד והן את הצוות החינוכי.

אנו, ההורים מקווים כי ילדינו ייהנו ויצליחו בעזרת המשאבים הרבים המוקצים וכי התכנית כולה תצליח ותיושם בכל בתי הספר בארץ.

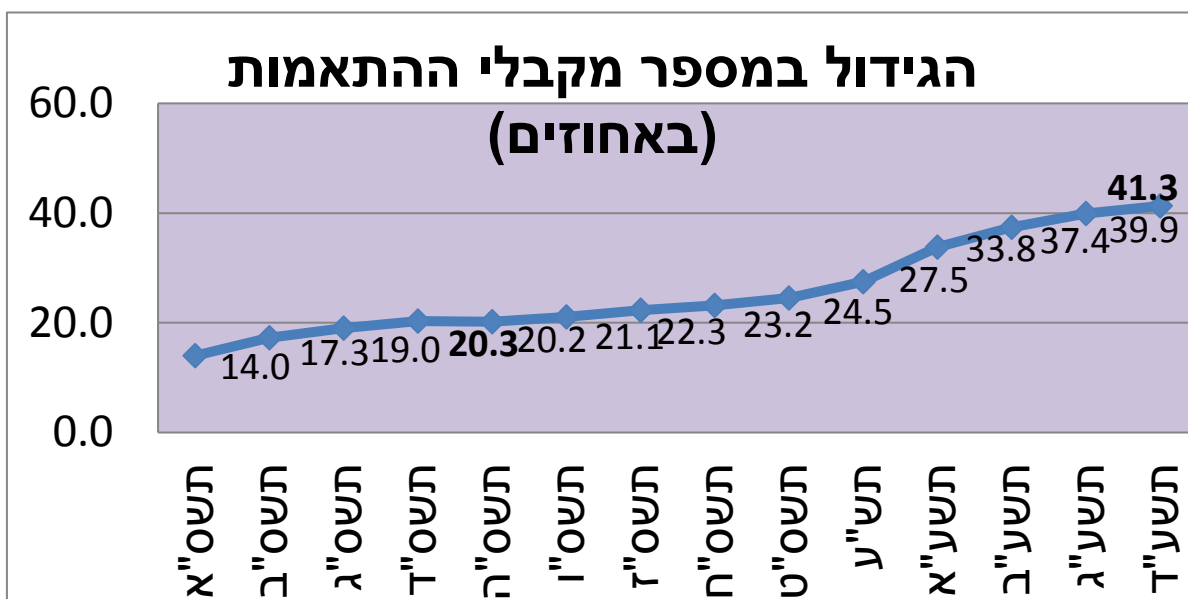
פז כהן

יו"ר פורום ועדי ההורים היישוביים

רקע

א. נתונים:

המציאות בשני העשורים האחרונים מצביעה על מגמה של עלייה חדה במספר הפונים לאבחון ובמספר הדורשים התאמות בדרכי הבחנות ומתוך כך, שימוש יתר בהתאמות בקרב תלמידים שאינם בהכרח נזקקים להתאמות אלה. בתרשים שלהלן ניתן ללמוד על הגידול במספר מקבלי ההתאמות בדרכי הבחנות בבחינות הבגרות במהלך תקופה זו ועד לשנת הלימודים תשע"ד.

בקרב המאובחנים ובאי בית הספר השתרשה ההנחה כי כל תלמיד מאובחן הינו לקוי למידה וכל תלמיד עם לקות למידה זקוק להתאמות בדרכי הבחנות. "משוואה" שגויה זו הובילה לאישור מופרז של ההתאמות. זאת, למרות שהספרות המקצועית והמחקרית מצביעה על שכיחות של כ- 3-15% מהאוכלוסייה בלבד שאמורים להזדקק לכך (לכל סוגי ההתאמות בדרכי הבחנות). מצב זה מעלה חשש לגבי שימוש לרעה בהתאמות שלא לצורך, לצד פגיעה קשה בתהליך ההתפתחות והלמידה של התלמידים. מציאות זו זימנה לכל המעורבים בתהליך החינוכי עצירה, התבוננות וחשיבה מחודשת על תפקידה של מערכת החינוך בטיפול בתלמידים המתקשים ובכלל זה בתלמידים עם לקות הלמידה והפרעת הקשב.

ב. גיבוש מתווה מדיניות:

ועדת ההיגוי המשרדית שעסקה בגיבוש מתווה חדש למדיניות המשרד בכל הקשור בטיפול בתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב התבססה על אימוץ המלצות [דו"ח ועדת מרגלית II](#) מדצמבר 2014, ויישום **תכנית כוללנית** המדגישה את **תהליך** העבודה המתמשך עם תלמידים אלה, את חשיבותו של המורה המלמד בכתה והצורך בהקניית כלים ומיומנויות שיסייעו לו בהתאמת דרכי ההוראה ויישום של תכניות התערבות מצליחות. **לצד** כל אלה - רגולציה ובניית תהליכים שיאפשרו פיקוח ויצירת סטנדרט מקצועי מחייב בנושא האבחונים והגורמים המאבחנים והמאשרים זכאות להתאמות בדרכי הבחנות. להשגת מטרה זו המליצה הועדה על שימוש בתשתיות הקיימות ברשויות המקומיות, קרי בשירותים הפסיכולוגיים החינוכיים (שפ"חים) לצורך בניית מענה של **מרכזי אבחון וטיפול** הנתונים בפיקוח מקצועי של פסיכולוג מהשפ"ח, אליהם בית הספר יפנה תלמידים עם חשד ללקות למידה.

פרק ב' - "מלקויות ללמידה" התכנית המערכתית לטיפול

בתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב

בחודש נובמבר 2016 מנכ"לית משרד החינוך דאז, הגב' מיכל כהן אישרה להתחיל ביישום הדרגתי של התוכנית הכוללנית בשלב זה בחטיבות הביניים בלבד. התוכנית עברה אישור מחדש של מנכ"ל המשרד הנכנס, מר שמואל אבואב. היא כוללת הקצאת משאבים נרחבת במטרה להביא לשינוי והתמקצעות בתפקידו של המורה ובהתייחסות מערכת החינוך, התלמידים וההורים לנושא הטיפול בתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב.

מטרות התוכנית:

- א. טיפול מערכתי כוללני וטיפול פרטני בתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב
- ב. העברת הדגש מהתאמות בדרכי הבחנות להתאמות בדרכי הוראה ולמידה
- ג. פיתוח מקצועי של המורים כמומחים - בעלי ידע וכלים לפדגוגיה מותאמת לשונות לומדים
- ד. הכשרת צוותי הוראה לאיתור ובניית התערבויות עם תלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב
- ה. שילוב של תכניות התערבות מתאימות לצורכי התלמידים ומערבות פעילה (במידת האפשר) של המורים בתהליך.
- ו. תיעוד תהליכים של הערכה ובקרה בנושא הטיפול בתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב בשגרת העשייה החינוכית ויצירת "תיק תלמיד" שילווה אותו מרגע איתורו כמתקשה.
- ז. פיתוח לומד עצמאי והפחתת התלות בהתאמות בדרכי הבחנות
- ח. פיקוח ובקרה על תהליכי האבחון ופיתוח סטנדרט מקצועי ואחיד בנושא אבחונים

רכיבי התכנית:

א. **עבודה רציפה, תהליכית ומתועדת עם תלמידים מתקשים** - איתור תלמידים מתקשים בתחילת כיתה ז' במסגרת תוכנית אל"ה (מבדק עמ"ת) ובעזרת כלי איתור נוספים במתמטיקה ואנגלית, מידע מבית הספר המזין, ההורים והמורים ומתעודות התלמיד משנים קודמות. לאחר תהליכי איתור, בניית תכניות התערבות לקידום כלל התלמידים המתקשים ומעקב רציף אחר ההתקדמות ובחינת צרכיהם. זאת באמצעות:

🌈 **תוספת 3 שעות שבועיות למת"ל** - בחטיבות ביניים בהן פועלת זה מכבר תוכנית אל"ה יתווספו 3 שעות למשרתם הנוכחית ובחטיבות ביניים בהן איננה פועלת, בהנחיית אגף חינוך על יסודי תתחיל התכנית לפעול בשנה"ל תשע"ח וישוּבצו מת"לים. במסגרת התוכנית המת"ל יהיה אחראי לתהליכי איתור והתערבות עם תלמידים שאותרו עם חשד ללקויות למידה והפרעות קשב – באמצעות כלי איתור פרטניים כמו מבדק מעקב,

שאלוני דיווח לתלמיד, ניתוח איכותני של תוצרי כתיבה, ועוד. המת"ל יבנה ויפעיל תכנית התערבות ממוקדת במספר תחומים - שטף קריאה, הבנת הנקרא, אוצר מילים, הבעה בכתב אסטרטגיות למידה ועוד. כמו כן, המת"ל ינחה וידריך מורים בעבודתם עם התלמידים המתקשים ויקיים קשר הדוק גם עם מורת השילוב.

✚ **תיעוד ומעקב אחר ההתקדמות של התלמידים המאותרים** - תהליכי איתור, התערבות, מעקב והערכת התקדמות יתועדו בעזרת שאלון מובנה ויצירת תיק תלמיד ממוחשב שילווה אותו מרגע איתורו של התלמיד כמתקשה ועד סיום לימודיו בחטיבת הביניים. המעקב אחר ההתערבות יסייע לצוותי החינוך לתת מענה ראוי לתלמיד בהתאם לפרופיל שיסתמן. בסיום לימודיו בחטיבת הביניים כל החומר המתועד יועבר לבי"ס התיכון להמשך ליווי והתערבות, בכפוף לאישור הורים.

✚ **ביצוע של תכניות התערבות מצליחות, מתוך מאגר תוכניות מאושר** - התערבויות מערכתיות או התערבויות בקבוצות או פרטניות עם תלמידים מאותרים - בהתאם למיפוי צרכי ביה"ס. במקרה בו בית הספר ו/או הרשות המקומית יבחרו להטמיע תכנית שאיננה במאגר, הדבר יובא לדיון ויבחן לגופו של עניין.

ב. פיתוח מקצועי של צוותי החינוך והצוותים הרב-מקצועיים

✚ מימון 10 שעות פיתוח מקצועי מדי שנה, לחדרי מורים
✚ למידה ועדכון ידע לאנשי מקצוע שונים - פסיכולוגים, יועצים, מת"לים, מאבחנים במטרה להטמיע את העקרונות של הוראה מותאמת המבוססת על תהליכי RTI – Response to Intervention מודל תגובה להתערבות.
✚ **ליווי פדגוגי של התלמיד והמערכת** בסיוע הדרכה רציפה של מדריכים מתחום לקויות למידה והפרעת קשב

ג. **משאבים לבית הספר** - כאמור, בתי הספר יקבלו מדי שנה הקצאת משאבים לצורך יישום תכניות התערבות. זאת, בנוסף לשעות ההכשרה לצוותי החינוך, תוספת שעות למת"ל, ליווי מדריך מחוזי ומימון אבחונים לתלמידים שביה"ס מוצא לנכון להפנותם **לאבחון בכתה ט'**, בסיום תהליך התערבות.

ד. **משרד החינוך כאחראי על סטנדרט מקצועי מחייב בתהליכי האבחון- הקמת מרכזים לאבחון וטיפול בתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב** - הקמת מרכזים לאבחון וטיפול בתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב בשפ"חים בהם יעבדו פסיכולוגים חינוכיים ומאבחנים דידקטיים העומדים בדרישות המקצועיות שהוגדרו ע"י המשרד. אלה יבצעו את האבחונים לתלמידים שיופנו ע"י המערכת החינוכית בלבד (ראה תרשים בעמוד 36). בסיום התהליך המאבחנים יהיו רשאים להמליץ, בהתאם לצורך, על מתן זכאות להתאמות בדרכי הבחנות, לאחר שנלקחו בחשבון כל ההיבטים התפקודיים במהלך לימודיו של התלמיד בחטיבת הביניים. **האבחונים יהיו במימון חלקי או מלא של משרד החינוך.**

ה. **פיתוח מענים טכנולוגיים** כחלופות/ כחלק מהתאמות בדרכי הבחנות והתאמה למאה ה-21.

ו. **הערכה ובקרה**- תהליך היישום ילווה בלמידה, הערכה ופיתוח של התכנית עד ליישומה המלא.

פרק ג'- תפיסה מנחה ועקרונות עבודה

א. הגדרת "לקות למידה" (או "הפרעת למידה") על פי DSM 5

מדריך האבחנות הפסיכיאטריות - Diagnostic and Statistical Manual (DSM) החמישי (2013) מגדיר את לקויות הלמידה כ- SLD - Specific Learning Disorder: הפרעת למידה ספציפית המדגישה מעבר מהמונח של לקות למידה להפרעת למידה. הגדרה זו מדגישה את חובת ההתערבות הלימודית כתנאי להגדרת ההפרעה בלמידה.

הפרעת הלמידה עלולה להקשות על רכישת מיומנויות הלמידה הבסיסיות (קריאה, כתיבה וחשבון) ותבוא לידי ביטוי רק כאשר התלמיד מתקשה לעמוד בדרישות הלימודיות המצופות ממנו על פי גילו ללא יכולת להתאים דרכי פיצוי להבעת ידיעותיו והישגים התואמים את יכולותיו.

לפי מדריך זה נדרשים 4 קריטריונים לקביעת אבחנה של הפרעת למידה ספציפית (Specific Learning Disorder):

1. קשיים מתמשכים בלמידה (לפחות 6 חודשים) ובשימוש במיומנויות אקדמיות **למרות התערבות ממוקדת בקשיים אלו.**

2. המיומנויות האקדמיות המושפעות מההפרעה נמצאות **באופן ניכר ומדיד מתחת למצופה יחסית לגיל הכרונולוגי של הפרט, וגורמות להפרעה משמעותית** בתפקוד הלימודי ובתחומי חיים נוספים, כפי שנמדדו במבחני הישגים מתוקננים.

3. הקשיים בלימודים החלו במשך שנות הלימודים בבית הספר, אך יתכן שמלוא היקפם יבואו לביטוי רק בשלב מאוחר יותר כאשר הדרישות לכישורים אקדמיים עולים.

4. הקשיים בלמידה אינם מוסברים טוב יותר על ידי לקות אינטלקטואלית, איחור התפתחותי כללי, קשיים בראייה ושמיעה, הפרעות מנטליות ונירולוגיות אחרות, מצוקה פסיכו-סוציאלית, שליטה נמוכה בשפת ההוראה או הוראה חינוכית בלתי מתאימה.

המאבחן נדרש להגדיר את העוצמה ודרגת החומרה של הלקות- עוצמה חלשה, בינונית או חמורה. דרגת החומרה נקבעת על ידי שני מדדים: עומק ההתערבות הנדרשת, ורמת המסוגלות של התלמיד לפצות על הקושי.

מתוך הגדרה זו ניתן ללמוד על מספר דגשים חשובים:

1. ההגדרה מציעה **אבחנה בין קשיי למידה ללקות למידה**. על פי ההגדרה המחודשת לא ניתן להגדיר תלמיד עם לקות למידה ללא מתן התערבות. לשינוי זה השלכות משמעותיות על תהליך העבודה של הצוות החינוכי עם תלמיד שאותר כתלמיד מתקשה. השלב הראשון בתהליך הטיפול יהיה מתן התערבות ממוקדת בקשיים. רק לאחר שלא נצפתה התקדמות, יופנה התלמיד לאבחון.

2. לכן, ההגדרה מחייבת **שיתוף פעולה הדוק בין המבחן לבית הספר**. על מנת שהמבחן יוכל לתת אבחנה מדויקת, הכוללת את דרגת החומרה, הוא נדרש לבחון את דרכי ההתערבות שנוסו ומידת יעילותן. מתוך הגדרת רמת החומרה של הלקות יגזרו המשאבים שיינתנו לתלמיד.

3. דגש על **המעקב אחר תהליכי ההוראה והלמידה של התלמיד**. ההגדרה מתבססת על התערבות כתנאי.

4. המעבר לשימוש במושג "הפרעת למידה" - **Learning Disorder** ולא "לקות למידה" **Learning Disability**. שינוי זה שהוצג לראשונה ב- DSM IV מחדד את ההסתכלות על התלמיד. המונח disability (לקות או נכות) מתאר קושי תמידי – חוסר יכולת. קושי מהותי הקיים באדם עצמו לעומתו disorder (הפרעה) מתמקד בהפרעה לתפקודו של האדם. (ארנריך, 2013)

ב. הגדרת הפרעת קשב ADHD על פי ה- DSM5

הפרעת קשב וריכוז היא הפרעה נורו- התפתחותית המתבטאת בקשיים בקשב, ריכוז, היפראקטיביות ואימפולסיביות, הפוגעים בתפקודו של הפרט. התסמינים של ההפרעה גורמים למצוקה גלויה או סמויה באדם ולא ניתן להסביר אותם באמצעות הפרעות אחרות דומות. המבחן נדרש להגדיר גם את העוצמה ודרגת החומרה של ההפרעה- עוצמה חלשה, בינונית או חמורה.

הפרעת קשב היא תופעה שכיחה, המוערכת בכ-10-5% מכלל אוכלוסיית הילדים בגיל בית ספר. כיום ידוע שהיא אינה חולפת בגיל הבגרות ולכן התופעה מלווה חלק ניכר מהלוקים בה גם בגיל ההתבגרות ובבגרות. אבחון וטיפול מוקדם יכול למנוע תחלואה נלווית משמעותית בעיקר בתחום ההתנהגותי –רגשי (פסיכיאטרי).

הפרעת קשב וריכוז כוללת 3 מרכיבים שעשויים להופיע בנפרד או במקביל:

1. ליקוי קשב – חוסר תשומת לב, חוסר הבחנה במידע או התעלמות ממידע, מוסחות גבוהה מגירויים אשר מפריעים לתפקודו של הפרט.
2. היפראקטיביות – פעלתנות יתר, שאינה תואמת את המצב ומפריעה לתפקודו של הפרט ולאחרים.
3. אימפולסיביות – קושי לשלוט בדחפים, המפריע לתפקודו של הפרט ועשוי להפריע גם לאחרים."

הגורם המאבחן: עפ"י חוזר מנכ"ל משרד הבריאות מס. 40/2010 (אפריל 2010) האבחון חייב להתבצע ע"י אחד מהשניים:

א. איש מקצוע רפואי, המומחה בתחומו אשר התמחה ורכש ניסיון בטיפול בהפרעת קשב וריכוז- פסיכיאטר ילדים או מבוגרים, נוירולוג ילדים או מבוגרים או רופא ילדים עם ניסיון בהתפתחות הילד או רופא ילדים מומחה שעבר התמחות ורכש ניסיון בתחום הפרעות קשב וריכוז.

ב. פסיכולוגים מומחים אשר התמחו ורכשו ניסיון בטיפול בהפרעת קשב וריכוז. ובתנאי שהפנו את המאובחנים לרופא מומחה מורשה לאבחון הפרעת קשב וריכוז בכדי לברר תחלואה נלווית ובכדי לברר ולאשר את הצורך בטיפול תרופתי.

עפ"י אותו חוזר מאבחנים מומחים אלו רשאים להיעזר באנשי מקצועות הבריאות האחרים (עו"סים, מאבחנים דידיקטיים, מרפאים בעיסוק, פיזיותרפיסטים, קלינאי תקשורת) אך הם, והם בלבד, אחראים על האבחון.

ג. Response To Intervention: RTI מודל התגובה להתערבות

"התגובה להתערבות" הינה גישה מערכתית כוללת, הממוקדת בהתערבות מוקדמת, מניעתית. זהו מודל חינוכי שמטרתו לספק תמיכה מוקדמת ויעילה לתלמידים עם קשיים לימודיים. תמיכה זו מותאמת לצורכי התלמיד ונשענת על ההתקדמות שלו- הנבחנת ומוערכת באופן תדיר, במהלך ההתערבות שהינה רב שלבית.

RTI מבוסס על ההנחה כי תמיכה ומעקב שיטתי הניתנים בשלב מוקדם ומותאמים לצרכי התלמיד ימנעו חוויות כישלון ותחושת חוסר מסוגלות. בית ספר העובד על פי גישה זו יבצע את התהליכים הבית ספריים שלהלן :

זיהוי תלמיד בסיכון לקשיים לימודיים ← הוראה מותאמת ← ניטור התקדמות

← התאמת סוג ועוצמת ההתאמות בהתאם לתגובת התלמידים להתערבות

בסיום מבדקי איתור, משורטטת עקומת למידה של התלמידים. לאחר מכן מזהים התלמידים שההתערבות לא סייעה להם (Resistance to intervention), כלומר, אלה שאינם מתקדמים בלמידה ביחס לבני כיתתם, למרות הסיוע שניתן.

עבודה עפ"י גישה זו מאפשרת זיהוי של תלמידים עם לקויות למידה, הפרעת קשב וקשיים אחרים. ההנחה המרכזית היא כי בהתבסס על גישה זו (RTI) ניתן לזהות תלמידים עם חשד ללקות למידה כאשר בתהליך העבודה ניתן לשלול קשיים אשר מיוחסים לגורמים אחרים כמו גורמים רגשיים, הוראה לקויה, לקויות אחרות ועוד. תהליך העבודה מתבצע בשלבים המתוארים להלן:

מודל שלושת השלבים- לרוב מתואר בשלושה צעדים או שכבות (נקרא גם "מודל התערבות רב שכבתי")

היבטים תאורטיים ומעשיים של עבודה עפ"י גישת RTI כוללים את הרעיון של התערבות אשר הופכת לאינטנסיבית יותר ככל שצרכי התלמיד מורכבים יותר על מנת להבטיח שהתלמיד מקבל הזדמנויות למידה שיאפשרו לו התקדמות והישגים.

דרכי העבודה בכל רמה

רמה	המטרה	אוכלוסיית היעד	תהליך האיתור	מסגרת ההוראה	תוצרים מצופים
רמה ראשונית	מניעה	הכיתה כולה	מבדק מיפוי כיתתי	תחומי הדעת על פי תכנית הלימודים בשילוב הוראה דיפרנציאלית והתאמות בדרכי הוראה. המורים מקבלים הכשרה בדרכי הוראה מגוונות ורבות	80% מהתלמידים יגיעו לרמת הבקיות המצופה בעקבות ההוראה שניתנת בכיתה.
רמה שניונית	קידום תלמידים שההוראה בכיתה לא נתנה להם מענה מספק. מיקוד במיומנויות ספציפיות ואסטרטגיות אשר נותנות מענה לצרכי למידה של כל תלמיד. הוראה אינטנסיבית יותר אשר מותאמת לרמת הביצועים וקצב ההתקדמות האינדיבידואלי של התלמידים.	כ- 15% מהתלמידים שלא הצליחו להגיע לרמת הלמידה המצופה ולכן נמצאים בסיכון מסוים להיות לומדים עם קשיי למידה (בטווח הארוך) או מאותרים כתלמידים עם לקות למידה	מיפוי כיתתי ומספר מבדקים פרטניים קצרים	קבוצות קטנות. הוראה מותאמת ייחודית ואינטנסיבית מבוססת מחקר. ההוראה מתבצעת על ידי מורים שהוכשרו לכך.	במידה ותכנית ההתערבות מיושמת באופן מדויק - מרבית התלמידים ברובד השני צפויים להפיק ממנה תועלת.
רמה שלישונית	מתן מענה אינטנסיבי ואישי לתלמידים מזוהים והערכה מקיפה. ההתערבות מתמקדת במטרות שהוגדרו בתכנית ההתערבות לאור קשייו של התלמיד	כ- 5% מהתלמידים שהסיוע שניתן עד כה לא אפשר להם להתקדם. במדינת ישראל רבים מהתלמידים הזוכים להתערבות ברובד זה מוגדרים כתלמידים עם צרכים מיוחדים שעניינם נדון בועדות עפ"י חוק	התערבות ממושכת המלווה במעקב צמוד אחר ההתקדמות ואחר המרכיבים שהביאו להתקדמות.	דרכי הוראה מגוונות ומותאמות לפרט הנמשכות לאורך תקופה ארוכה. ההוראה מתבצעת באופן פרטני או בזוגות ונעשית בשילוב של מומחים מהחינוך המיוחד.	תלמידים שאינם מצליחים להגיע לרמה הרצויה לאחר התערבות זו מופנים להערכה מקיפה.

עקרונות מרכזיים:

1. **הוראה מבוססת מחקר** – ההוראה מבוססת על הוכחות אמפיריות התומכות ביעילותה. בדרך זו נשללת האפשרות של לקות הוראה במסווה של לקות למידה.
  2. **מיפוי אוניברסאלי** – המיפוי מועבר לכלל התלמידים ומטרתו לזהות תלמידים בסיכון בהקשר של קשיי למידה. המיפוי בוחן מיומנויות חיוניות לגיל התלמידים ואיתור מוקדם ככל האפשר על מנת לסייע ולתמוך עוד בטרם היווצרותם של קשיים לימודיים משמעותיים. מיפוי זה מסייע בבחירת התלמידים שיזדקקו לעבודה ברובד אינטנסיבי יותר.
  3. **מעקב מתמיד אחר התקדמות התלמידים** – המורה מעריך את התקדמות התלמיד שאותו "כתלמיד בסיכון" באופן תדיר על מנת לקבוע אם הוא מפיק תועלת מהלמידה ולהתאים לו את תכנית ההתערבות. המעקב מתועד ומאפשר את עדכון אנשי הצוות והמשפחה לגבי התקדמות התלמיד.
  4. **קבלת החלטות המבוססות על נתונים** – הצוות החינוכי משתמש בנתונים שנאספו מהמיפוי האוניברסאלי ומהמעקב אחר ההתקדמות כדי לקבל החלטות שמטרתן לייעל את ההוראה, לשנות את משך ההתערבות ואת תדירותה או להעביר משלב לשלב.
  5. **הפניה לאבחון פרטני מקיף** רק לאחר שנמצא כי ההתערבות לא שיפרה את הישגי התלמיד.
  6. **הטמעת המודל בצורה נאמנה** – יש חשיבות רבה ליישום המודל בצורה מקיפה ומדויקת הן ברמה המערכתית והן ברמת המורה. על מנת להצליח בכך, יש להנחות את המורים ואנשי המקצוע השותפים לתהליך. כמו כן, יש לתעד את התהליך באמצעות תצפיות, בחינת מערכי שיעור, הקניית ידע וכלים, בחינת עבודות התלמידים וניטור גרפי של התקדמות התלמידים.
  7. **עבודה שיתופית** – המודל מיישם תהליך של פתרון בעיות והיוועצות ע"י צוות רב מקצועי בשיתוף התלמיד והוריו.
- כאמור, גישה זו מבוססת על ההנחה כי תמיכה, מעקב, בקרה ומשוב שיטתי הניתנים מוקדם ומותאמים לצרכיו היחודיים של התלמיד ימנעו חוויות של תסכול ואף כישלון וצורך בהערכה והפניה לקבלת משאבים מהחינוך מיוחד. במקום זאת, המודל כולל סדיריות המאפשרות לספק תכניות לתמיכה מהירה ויעילה יותר להפגנת תוצאות טובות מצד התלמיד.

מקורות:

ארנרייך, י. (2013) לקות למידה או הפרעת למידה? אבחון קשיי למידה על פי ה-DSM 5. מתוך אתר פסיכולוגיה עברית.

ליפקה טלי(2013) , מודל "תגובה להתערבות": רכיבים והשלכות על תהליכי הוראה ולמידה, שילובים מהלכה למעשה, הוצאת אחווה.

Fletcher (2006), Learning disabilities: From identification to intervention, New York: Guilford

<http://www.rtinetwork.org/learn/what/whatisrti>

http://digitalcommons.brockport.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1679&context=ehd_theses

https://www.researchgate.net/profile/Daryl_Mellard/publication/230042925_RTI_Tier_Structures_and_Instructional_Intensity/links/5786cdcd08ae3949cf5564a3.pdf 2010

<http://www.mofet.macam.ac.il/amtim/iun/Documents/iun3-2-10-ppt1.pdf> 2010

http://challengingbehavior.fmhi.usf.edu/do/resources/documents/rti_pyramid_web.pdf 2009

Howard, M. (2009). RTI from all sides: What every teacher needs to know. Portsmouth, NH: Heinemann

Heinemannhttp://digitalcommons.brockport.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1679&context=ehd_theses

<http://www.rtinetwork.org/learn/what/whatisrti>

פרק ד'- תהליכי היישום

1. לוחות זמנים - הדגמת תהליך העבודה לאורך 3 שנים

מטה	תשע"ז	תשע"ח	תשע"ט	תש"פ
	פיתוח והכנת התשתית לעבודה: -מיפוי מאפייני רשויות מקומיות/שפ"חים -פיתוח תיק תלמיד -כתיבת הנחיות לעבודה עפ"י מודל RTI -בחינת תכניות התערבות-הגדרת תפקידים	סיום גיבוש התוכנית וכתיבת התהליך התלת שנתי	ליווי, מעקב ובקרה אחר התקדמות היישום	ליווי, מעקב ובקרה אחר התקדמות היישום
	גיוס שותפים	בניית מודל עבודה עם החינוך המיוחד וקשר רציף עם כל השותפים	קשר רציף עם כל השותפים	קשר רציף עם כל השותפים
	בחירת רשויות מקומיות			
	הכשרת מדריכים	חידוד תהליך אישור ההתאמות בדרכי הבחנות	בחירת רשויות מקומיות נוספות להרחבת היישום	בחירת רשויות מקומיות נוספות להרחבת היישום
	בניית מתווים לפיתוח מקצועי לאנשי המקצוע	פיתוח מודל לעבודה ברשויות קטנות מאד, מחוז חרדי וחינוך התיישבותי		
	קשר עם האקדמיה	קשר עם האקדמיה	קשר עם האקדמיה	
	תהליכי הסברה ושיווק	תהליכי הסברה ושיווק	תהליכי הסברה ושיווק	
	השקת הפיילוט ברמה הארצית וברמת הרשות המקומית			
רשות מקומית/שפ"ח	שיתופי פעולה: מטה- מחוז- רשות	כינוס ועדת היגוי רשותית (3 ישיבות לאורך השנה)	כינוס ועדת היגוי רשותית (לפחות 2 ישיבות לאורך השנה)	כינוס ועדת היגוי רשותית (לפחות 2 ישיבות לאורך השנה)

	גיוס שותפים	הכשרת פסיכולוגים בשפ"ח	גיוס מאבחנים	ביצוע אבחונים
	הכנת התשתית ברמת הרשות המקומית- בחינת המשמעות היישומית לגבי כל השותפים	בחירת רכז בשפ"ח	הכשרת מאבחנים	הדרכה על אבחונים
חטיבת הביניים	גיוס שותפים	עבודה מערכתית: - חשיפה ופיתוח מקצועי בחדרי מורים (10 שעות) להוראה מותאמת בכתה - גיבוש צוות מוביל - קביעת לו"ז שנתי	-המשך הפיתוח המקצועי בחדרי מורים להוראה מותאמת בכתה	המשך הפיתוח המקצועי בחדרי מורים להוראה מותאמת בכתה
	הכנת תשתית בבית הספר: -תכנון הפיתוח המקצועי -תוספת שעות למת"ל/ איתור מת"ל במקומות בהם לא פעלה תוכנית אל"ה - כינוס ישיבות צוות רב מקצועי לבניית מערכת השעות - בחירת תכנית התערבות במידת האפשר, תכנון השתלמויות בית ספריות	-עבודה על פי הדגם בכיתות ז'- - תהליכי איתור מקיפים באמצעות מבדקים, תצפיות, שיחות אישיות ועוד - הפעלת תוכנית אל"ה- באחריות אגף חינוך ע"ס - תוספת 3 ש"ש למת"ל לאיתור וטיפול בתלמידים עם חשד לל"ל ולהנחיית מורים	- עבודה על פי הדגם בכיתות ז'-ח' -המשך העמקת ההיכרות עם התלמידים וצרכיהם - מיפוי צרכי המורים	- עבודה בשלושת השכבות ז'-ט' - מיפוי צרכי המורים
		-בחירת התלמידים לעבודה ממוקדת	הפעלת תוכנית אל"ה. מיקוד בתלמידים עם חשד לל"ל במסגרת תוספת 3 ש"ש	הפעלת תוכנית אל"ה. מיקוד פרטני לתלמידים עם חשד לל"ל במסגרת תוספת 3 ש"ש
		תיעוד התהליכים בתיק תלמיד ומעקב אחר התקדמות	עבודה מערכתית ופרטנית	עבודה מערכתית ופרטנית
		יישום תוכנית התערבות	מעקב אחר התקדמות וביצוע תהליכי הערכה	מעקב אחר התקדמות וביצוע תהליכי הערכה על הערכה לתלמידי כיתות ט'.
		בחירת התלמידים להמשך עבודה בתשע"ט		החלטה על הפניה לאבחון וסוג האבחון
			מבדקי מעקב אחר התקדמות התלמידים ע"י המת"לית	אישור התאמות בדרכי הבחנות
			בדיקת תוצאות מבחני מיצ"ב ומדדים	

	נוספים			
המשך יישום תוכנית התערבות	המשך יישום תכניות התערבות			
המשך תיעוד תהליכים	המשך תיעוד תהליכים			
המשך בדיקת נחיצות ההתאמות בדרכי היבחנות לתלמידי כיתות ח'.	לתלמידי כיתות ח' שאותרו עם קושי משמעותי - בדיקת נחיצות ההתאמות בדרכי הבחנות			
בחירת תלמידים מכיתות ז-ח' להמשך עבודה בתשפ"א	בחירת התלמידים להמשך עבודה בתש"פ			
סוף שנה- לתלמידי כיתות ט' העברת מידע לתיכון				

2. אופן היישום ברשות המקומית

יישום מיטבי של תוכנית מערכתית, בהובלתו של מנהל אגף החינוך מחייב שותפות של כל הגורמים המעורבים בקידום התלמידים המתקשים בחטיבת הביניים. ידע מקצועי, שפה אחידה ומתואמת והכרות עם המשימות הנדרשות ייצרו פעולות מתאימות שיסייעו בפיתוח והטמעת התכנית.

יישומה של התכנית "מלקויות ללמידה" ב-15 רשויות מקומיות נבחרות כבר בשנת הלימודים תשע"ח מהווה עבור אנשי המקצוע ברשויות אלה הזדמנות להשפיע ולהיות שותפים בעיצובה ופיתוחה לקראת הרחבת ההטמעה בהמשך בכל הארץ. העקרונות המוצגים בפרק זה הינם הבסיס ליצירת תשתית מיטבית ברמת הרשויות המקומיות.

ועדת ההיגוי ברשות המקומית

במהלך שנת הלימודים תשע"ח ועדת ההיגוי תתכנס שלוש פעמים בשנה לשם יצירת תשתית מיטבית להטמעת התכנית, פיתוחה ומעקב אחר יישומה וביצוע תהליכי הערכה.

משתתפים: ראש מנהל / מנהל אגף חינוך- יו"ר. מפקח חינוך על יסודי (מכל המגזרים הרלבנטיים), מנהל השפ"ח והפסיכולוג המרכזי, מפקח על הייעוץ, מנהל פסג"ה, מדריך ל"ל, וגורמים רלוונטיים נוספים כגון מדריכת אל"ה, מנהל מתי"א ועוד. בישיבות הראשונות חשוב לזמן את המפקח המחוזי הרפרנט לתחום ל"ל, והמפקח הרפרנט לתחום אל"ה.

לצורך קידום העבודה ברשות המקומית מומלץ לזמן שני מפגשי הערכות נוספים במהלך החודשים יוני-יולי 2017, במטרה להבהיר שאלות וסוגיות שיעלו ולמצוא פתרונות במידת הצורך. במפגשים אלה יושם דגש על תכנון ההערכות לשנה"ל תשע"ח.

מטרת העבודה ברמת הרשות המקומית היא ליצור שותפות בהובלת התכנית. השותפויות המתבקשות הן בין גורמים הפועלים ברשות (מנהל אגף החינוך, מנהל השפ"ח, מנהל פסג"ה ועוד) לבין אנשי מקצוע של משרד החינוך כגון מפקחים כוללים ומפקחים על היעוץ. בנוסף, המפקחים הרפרנטים לתחום לקויות למידה ותכנית אל"ה יעמדו לרשות השותפים בוועדת ההיגוי לצורך ליווי והדרכה. לשם כך יש ליצור צוותי עבודה ממוקדים בתכנית ברמת הרשות וברמת המחוז ולקבוע שגרות לתיאום, העברת מידע, איסוף נתונים, מעקב ובקרה.

מטרות מפגשי ההערכות:

- הבנת מהות התכנית, רכיביה וחשיבותה
- בחינת צרכי הרשות- זיהוי גורמים מעכבים/מקדמים
- התייחסות למכלול הגורמים המשפיעים על יישום התכנית כבר בשלב התכנון

- יצירת שותפות בהובלת התכנית
- תכנון דרכי עבודה: גיבוש צוותי עבודה, תכנון לוחות זמנים, שגרות ותפוקות מצופות.
- מיפוי צרכי בתי הספר השונים ברשות המקומית
- החלטה על בחירת תכניות ההתערבות לבתי הספר.
- בחינת הצורך בתוספת משאבים

דגשים ליישום ברשות

בחירת צוות מוביל ברשות

וועדת ההיגוי הרשותית תבחר את הגורם שיהיה אחראי לזמן את מפגשי הוועדה לאורכה של השנה, לרכז ולתעד את חומרי הוועדה. זאת תוך התייחסות לתהליכים הנדרשים במסגרת התכנית ובהתאם ללוחות הזמנים הבאים:

- **יוני 2017** – מפגש חשיפה עם מנהלי חטיבות הביניים- הסבר על התוכנית ותכנון ההיערכות הנדרשת בפתיחת שנת הלימודים.
- **עד 15 ביולי 2017** – וועדת היגוי רשותית – הערכת מצב רשותית בהקשר להערכות בתי הספר וחלוקת תפקידים בין המשתתפים.
- **אוקטובר 2017** – ועדת היגוי ראשונה: עדכון תמונת מצב, העלאת צרכים, דיווח על ההתקדמות בביה"ס ובחירת תכנית התערבות.
- **פברואר 2018** – ועדת היגוי אמצע שנה: תמונת מצב המבוססת על מעקב, תיעוד וקבלת החלטות של ועדות ההיגוי הבית ספרית, דיון תוך מיקוד בהצלחות, קשיים, תובנות וקבלת החלטות בהתאם.
- **יולי 2018** –
  1. ועדת היגוי מסכמת: התייחסות לתהליכים בבתי הספר, סיכומי החלטות ועדות ההיגוי של בתי הספר, נתונים, ובהתאם לכך קבלת החלטות לדגשים להערכות בשנת הלימודים תשע"ט.
  2. הערכות לקראת הקמת מרכזי אבחון- בחינת צרכי השפ"ח

קבלת החלטות בוועדת ההיגוי על פי הנושאים הבאים:

- א. **פיתוח מקצועי**- בחירת הגורמים האחראים על תהליכי הפיתוח המקצועי בבתי הספר: אנשי מקצוע מהפס"גות, נציגי שפ"חים, אקדמיה, מת"ליות או אחרים.
- ב. **תוכניות התערבות**- החלטה לגבי אופן הטמעת תכניות ההתערבות ברמה הרשותית על פי אחד מהמודלים שלהלן:
  1. בחירה אחידה בתוכנית התערבות ליישום בכל חטיבות הביניים, ע"מ ליצור שפה אחידה, הכשרת צוותים משותפת וכו'
  2. מתן בחירה חופשית- לאפשר לביה"ס אוטונומיה בבחירת התוכנית, בהתאם לצרכיהם.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
שרות פסיכולוגי ייעוצי
אגף לקויות למידה והפרעות קשב

- קיימות מספר תוכניות המוצעות ע"י אגף ל"ל (ראה עמוד 48). עם זאת, במקרה בו ביה"ס ו/או הרשות המקומית יבחרו להטמיע תוכנית שאיננה במאגר, הדבר יבחן ויובא לדיון
- ג. **איגום משאבים** - החלטה על איגום משאבים ברשות ובביה"ס לצורך הרחבת תוכניות התערבות.
- ד. **תהליכי הסברה** ולמידה בקהילה.
- ה. **קביעת דרכי תקשורת ושיתופי פעולה עם הנהגת ההורים**
- ו. דיון בסיכומי ההחלטות המערכתיות העולים מוועדות ההיגוי הבית ספריות
- ז. **החלטות נוספות בהתאם לצרכים העולים**

תהליך העבודה ברשות המקומית

כנס חשיפה ארצי 22.6.17

שני מפגשי הערכות רשותיים יוני - יולי 2017
בהובלת ראש מינהל חינוך / מנהל אגף חינוך
חשיפה לתכנית, תהליכי הערכות ברשות, שותפים, צוותי עבודה, תהליכים ושגרות

כנס מפקח ומנהלים ברשות רצוי עד 15.7.17
חשיפה לתכנית, תיאום ציפיות, התנעת התכנית, לוחות זמנים

הערכות בית ספרית- עד תחילת שנה"ל תשע"ח
בניית צוות מוביל ברשות מנהל חט"ב
מערכת שעות, פיתוח מקצועי, מת"לית, עבודת המדריכים, שיבוץ יום קבוע של (הצוות רב מקצועי במערכת השעות

לאורכה של השנה צוות היגוי רשותי (יתכנס 3 פעמים בשנה)
בהובלת ראש מינהל חינוך / מנהל אגף
הוצאת התכנית אל הפועל, מעקב אחר נתונים, הערכת התכנית ובחירת דרכי פעולה

3. אופן היישום בחטיבות הביניים

העבודה בבית הספר עם התלמידים שאותרו כמתקשים או כתלמידים עם חשד ללקות למידה ו/או הפרעת קשב תתבסס על תרבות עבודה החורטת על דגלה את הכללת השונה תוך מתן מענה מותאם לצרכיו. בית הספר יקיים ישיבות מעקב אחר התקדמות התלמידים תוך הקפדה על פיתוח מקצועי, עבודת צוות, קשר שוטף עם כל הגורמים המעורבים ושיתופי פעולה עם התלמיד והוריו.

מטרות התהליך בבית הספר :

- בניית תכנית עבודה שנתית להכללה ולקידום של התלמידים המתקשים והתלמידים עם חשד ללקות למידה.
- פיתוח מקצועי של מורים בנוגע להוראה מותאמת לתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב.
- חיזוק עבודת הצוות הרב מקצועי כגוף המסייע באיתור, מעקב וליווי צרכי התלמידים שיש לגביהם חשד מבוסס ראיות לקיומה של לקות למידה ו/או הפרעת קשב.
- חיזוק המחנך כמנהל הכיתה המתכלל את המענים לכלל התלמידים בכיתתו.
- מתן מענה לצרכיהם של התלמידים המתקשים והתלמידים עם חשד ללקות למידה וקידום תפקודם באמצעות הוראה מותאמת.
- הגדלת שיעור התלמידים המתקשים והתלמידים עם חשד ללקות למידה המצליחים לעמוד במשימות לימודיות הנדרשות.

הערכות בתי הספר לפתיחת שנה :

במקביל לעבודה ברמת הרשות המקומית, נדרשת היערכות בית ספרית לקראת יישום המתווה החדש. עיקר העבודה לקראת פתיחת שנה"ל תשע"ח תתמקד בתכנון הפיתוח המקצועי של הצוות החינוכי, הכנסת מת"ליות לעבודתן, בחירת תכנית ההתערבות התוספתית (עמוד 48), תיאום תהליכי ההדרכה וקביעת לוחות זמנים ליישום ומעקב.

מהלך השנה:

העבודה השוטפת במהלך השנה תתמקד בארבעה תהליכים מרכזיים:

1. איתור

תהליך האיתור יתבצע עם קליטת התלמידים בכיתה ז' וימשך גם בכיתה ח'. הוא יתבסס על המידע שיימסר על ידי ההורים, מבדקי המיפוי שונים שיתקיימו בתחילת שנה (כגון מבדקי עמי"ת של תכנית אל"ה, מבדקים במתמטיקה, אנגלית ומבדקים נוספים), שיחות אישיות של המחנך עם התלמיד, תצפיות, דיווחי מורים מקצועיים ומפגש מת"לית עם התלמיד להעמקת ההכרות, בהתאם לצורך.

2. מתן התערבות מותאמת

ההתערבות תתבצע בכיתה ומחוצה לה בהתאם לצרכי התלמידים. בכיתה תינתן הוראה המכוונת לכלל התלמידים תוך התחשבות בשונות הלומדים, עפ"י חמשת העקרונות לבניית שיעור מותאם: הוראה מפורשת, שילוב בין תוכן למיומנות, שילוב היבטים אורייניים בשיעור, התייחסות לשונות לומדים והוראה המשלבת היבטים פסיכו-פדגוגיים.

במקביל, יקבלו התלמידים הזקוקים לכך מענה נוסף (קבוצתי) בשיעורים של תכנית אל"ה ובהתערבויות פרטניות ממוקדות בצורך של התלמיד. לאורך כל התהליך יתבצע מעקב אחר התקדמותו של התלמיד. המעקב יתבסס על ניתוח מעמיק של תוצרים לימודיים, דיווחי תלמיד, מורים והורים ועל תצפיות במהלך הלמידה.

במחצית השנייה של כיתה ח', במידה ויעלה חשד ללקות למידה/ הפרעת קשב המצריכה התאמות בדרכי הבחנות, תתבצע בדיקת נחיצותן והשפעתן על הישגי התלמיד.

3. עבודה בצוות רב מקצועי

על מנהל בית הספר למנות רכז צוות רב מקצועי אשר יטמיע את תהליכי העבודה המצופים.

מטרות הצוות:

- דיון והיוועצות בהקשר לצרכי התלמיד והכיתה
- בניית פרופיל תפקודי אישי מקיף תוך אפיון נקודות חוזק וקשיים
- בדיקת השפעות התערבויות קודמות
- תיעוד בתיק התלמיד
- בחירת התערבויות מתאימות.

סדירותיות: הצוות הרב מקצועי הכיתתי המורכב ממחנך, יועץ, מת"לית וגורמים רלוונטיים נוספים (כגון: מורת שילוב, רכז פדגוגי, רכז שכבה, מורה מקצועי, פסיכולוג, מדריך) יתכנס לדון בכל התלמידים שאותו עם חשד ללקות למידה באופן רציף ושיטתי. הדיון יתועד בתיק התלמיד. בהתאם לצורך יוזמנו התלמיד והוריו.

דגשים נוספים: לקושי בתפקודו של התלמיד יכולות להיות סיבות רבות כגון: חסכים תרבותיים, חסכים לימודיים, חסכים שפתיים, קשיי למידה, לקויות למידה ו/או הפרעת קשב, קשיים רגשיים, התנהגותיים ו/או חברתיים. על הצוות הרב מקצועי לדון במאפייני הקושי וסיבותיו ולדאוג למענה הולם ומותאם.

בישיבת הצוות יוצג פרופיל התלמיד, תתקיים היוועצות בין השותפים, יוגדרו מטרות ההתערבות ודרכי הוראה מצופות. יש חשיבות רבה לקבוע את תחומי האחריות של כל אחד מהשותפים ואת

לוחות הזמנים. הצוות יתעד ויעדכן בתיק התלמיד את מצבו הנוכחי ואת הדגשים בהתערבות. במידה ולא חלה התקדמות חשוב לגלות ערנות בדבר הצורך בהכנסת שינוי בתכניות העבודה (דוגמאות לתכנית התערבות מותאמת: התערבות בקריאה, בהבעה בכתב, בפיתוח תהליכי בקרה עצמית, למידה נכונה למבחנים ועוד). יש חשיבות רבה בשיתוף התלמיד והוריו בתהליך.

לאחר שנה וחצי של התערבות מתועדת ומעקב אחר התקדמות התלמיד המאותר, יחליט הצוות הרב מקצועי במחצית השנייה של כיתה ח', מי מהתלמידים זקוק בנוסף לתכנית ההתערבות, לבדיקת נחיצות ההתאמות בהבחנות.

4. פיתוח מקצועי של הצוות החינוכי

הצוות החינוכי יקבל 10 שעות פיתוח מקצועי מדי שנה בנושא עבודה עם תלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב. התכנים בתשע"ח יהיו כמפורט בעמוד 55. יש לציין כי באפשרותו של מנהל חטיבת הביניים להקצות את שעות ההשתלמות הבית ספרית (30 שעות) לנושא זה (המתווים נמצאים בפס"גות).

מנהל בית הספר יבחר את הגורם שיכשיר את הצוות החינוכי. לשם כך ניתן להיעזר בגורמים מתוך הצוות החינוכי (מת"לית, יועצת, פסיכולוג), מרצים מהפס"גה שהוכשרו לכך או מדריך מטעם אגף לקויות למידה.

ניתן לממש את תקציב 10 השעות מתקציב ימי עיון שנמצא בפס"גות

ועדת היגוי בית ספרית

ועדה זו תתכנס 3 פעמים בשנה לצורך מעקב אחר יישום התוכנית "מלקויות למידה" בבית הספר **הרכב הועדה:** מנהל חט"ב- יו"ר, רכז שכבה, מת"לית, יועץ, רכז השתלבות, פסיכולוג, מדריך ל"ל, במידת האפשר וגורמים רלוונטים נוספים כגון רכזת עולים, מורת שילוב ורכז חינוך מיוחד.

מטרות הועדה: מעקב אחר יישום התוכנית בחטיבת הביניים

- א. מעקב אחר תהליכי הפיתוח המקצועי והשפעתם על עבודת הצוות החינוכי בבית הספר
- ב. מעקב אחר תכנית ההתערבות התוספתית: התנהלותה והשפעתה על התלמידים.
- ג. התבוננות רחבה על כלל המענים הניתנים לתלמידים המתקשים בבית הספר
- ד. מעקב אחר סדירות המפגשים של הצוות הרב מקצועי
- ה. מעקב אחר תהליכי התיעוד בתיק התלמיד

ו. ציון שמות התלמידים שאותרו כתלמידים עם חשד ללקות למידה ועולה שאלה בדבר הצורך בהתאמות בדרכי הבחנות.

לסיכום, התהליכים הנדרשים בחטיבת הביניים:

- א. בחירת צוות מוביל בית ספרי ומינוי אחראי
- ב. מפגש תיאום ותכנון שנתי- מדריך מוביל , מדריך אל"ה ומנהל חט"ב
- ג. תכנון לוח זמנים-
- ד. לפיתוח המקצועי של הצוות החינוכי (מומלץ לקיים שני מפגשים של 3 שעות אחד מהם במהלך ימי ההיערכות והשני במהלך השנה ועוד 2 מפגשים של שעתיים במהלך השנה).
- ה. להעברת מבדקי איתור לכיתה ז' (מבדק עמי"ת של תוכנית אל"ה, מתמטיקה ואנגלית)
- ו. שלוש ועדות ההיגוי הבית ספריות (אוקטובר, פברואר, יוני).
- ז. בדיקת תיעוד התהליכים בתיק תלמיד
- ח. בחירת תכנית התערבות במידה שלא נבחרה תכנית רשותית.
- ט. תיאום מערכת שעות של המת"לית (9 שעות פרונטליות מתוכן 3 שעות בתכנית מלקויות ללמידה להנחיית מורים ולהעמקת ההיכרות עם התלמיד המאוחר). קביעת שותפים לצוות הרב מקצועי ושיבוץ מערכת לתהליכי הנחייה של המת"לית.
- י. שיבוץ מפגשי צוות רב מקצועי במערכת לאורכה של השנה

ועדת ההיגוי הבית ספרית

הרכב הועדה: מנהל חט"ב- יו"ר, רכז שכבה, רכז פדגוגי, מת"לית, יועץ, רכז שכבה, פסיכולוג, מדריך ל"ל, במידת האפשר וגורמים רלוונטיים נוספים כגון רכזת עולים, מורת שילוב, רכז חינוך מיוחד, רכז השתלבות. מחנך הכיתה יצטרף בהתאם לצורך לחלק הדן בתלמידיו.

ועדת היגוי בית ספרית ראשונה - אוקטובר 2017

בחירת התלמידים להתערבות מכיתה ז'

מעקב אחר התחלת יישום תכנית ההתערבות התוספתית והפיתוח המקצועי בבית הספר, מערכת שעות המזמנת מפגשי הנחייה למורים וצוותים רב מקצועיים.
תכנון שנתי של הטמעה ודרכי מעקב אחר רכיבי התכנית בבית הספר

ועדת היגוי שנייה - פברואר 2018

מעקב, משוב ובקרה אחר תהליכי הפיתוח המקצועי והשפעתם, מעקב אחר תכנית ההתערבות התוספתית: התנהלותה והשפעתה התבוננות רחבה על כלל המענים הניתנים לתלמידים המתקשים בבית הספר ומעקב אחר סדירות המפגשים של הצוות הרב מקצועי.
מעקב אחר תהליכי התייעוד בתיק התלמיד ואחר התקדמות התלמידים המאותרים.

ועדת היגוי מסכמת - יוני 2018

קבלת החלטות לגבי התלמידים הזקוקים להמשך ההתערבות בכיתה ח' משוב וקבלת החלטות בהקשר ליישום התכנית ומעקב אחר נתונים.
קבלת החלטות לגבי המשך טיפול עבור תלמידים שלגביהם הוסר החשד ללקות למידה

4. תיק תלמיד

רציונל

השדה המחקרי ומערכת החינוך מייחסים חשיבות רבה לתהליכי הערכה, בקרה ומשוב על התערבויות ובחינת מידת יעילותן.

עפ"י מודל התגובה להתערבות- RTI, אותו מאמץ משרד החינוך, נודעת חשיבות רבה לפיתוח מנגנונים ותהליכים להערכת התקדמות התלמיד לאורך שנות לימודיו במערכת. על פי תפיסה זו הצוות החינוכי נדרש להכרות מעמיקה עם כישוריו וצרכיו של התלמיד, הכרות הכוללת איתור התחומים הדורשים התערבות ובהתאם לכך, בנייה ויישום של תכניות התערבות מותאמות. עיקר הדגש צריך להיות על הוראה מותאמת לפרופיל האישי של התלמיד תוך מתן התאמות בדרכי הוראה ותיעוד התגובות בתיקו של התלמיד.

עפ"י ספר האבחנות הפסיכיאטריות החמישי, DSM 5 בין הקריטריונים המשמעותיים למתן אבחנה לתלמיד עם לקות למידה או הפרעת קשב צריכים להיות תיעוד תפקודו לאורך זמן, כולל תהליכי התערבות שבוצעו והשפעתם, לצד שלילת אפשרות של קבלת הוראה לא מותאמת.

"תיק התלמיד" ילווה את התלמיד מרגע איתורו כתלמיד המגלה קשיים ולאורך כל שנות לימודיו בחטיבת הביניים. בתיק זה יתועד התהליך החינוכי המתמשך בשלמותו. הדבר יסייע לצוותי החינוך בעבודתם וידייק את בחירת המענה הראוי והאובייקטיבי שיכול להינתן לתלמיד.

המידע בתיק זה ישמש גם את הצוותים החינוכיים בבואם למלא את שאלוני ההפניה הרלבנטיים, במידה ויופנה לדיון בוועדות סטטוטוריות (שילוב, השמה, ערר). תיעוד תהליכי ההתערבות הינו גם שלב הכרחי טרם ההפניה לדיון בוועדת השילוב.

במעבר בין מסגרות החינוך, הורים המעוניינים ברצף טיפולי והמשך הסיוע לבנם יתבקשו לחתום על אישור לזיכרון סודיות ובכך לאפשר העברת המידע למסגרת הקולטת.

ציוני הדרך המתועדים בתיק התלמיד ע"י כלל הצוות החינוכי יהוו ערוץ משמעותי בהבנת צורכיהם של התלמידים וביסוס תרבות עבודה ארגונית חינוכית המקדמת את המטרות הבאות:

- איתור ויצירת פרופיל תלמיד
- יצירת רצף טיפולי
- הערכה, משוב ובקרה כחלק בלתי נפרד מההוראה וכמנוף ללמידה
- מעבר מתיוג תלמיד כמתקשה/עם לקות למידה להכרות מעמיקה עם צרכיו
- מעקב ובדיקת הקשר בין מאמצי ההוראה והלמידה להתקדמותו של התלמיד
- בניית תכנית עבודה עם התלמיד, בהתאם לפרופיל המתגבש.
- מידע אמין ונגיש שיביא לשיפור התקשורת בין מורים לתלמידים, בין מורים למורים ובין מורים להורים.

המידע המתועד יסייע בבחירת המענה הנדרש לתלמיד במערכת (תכנית אל"ה, שירותי חינוך מיוחד, שעות פרטניות, התערבות רגשית ועוד) ויהווה קריטריון במסגרת קבלת החלטות על נחיצות התאמות בדרכי הבחנות במבחני הבגרות ובדבר הצורך בהפניה לאבחון.

עם איתורו של התלמיד כמתקשה/חשד ללקות למידה, יש להתחיל בתיעוד המידע הרלבנטי לצורך המשך הטיפול וקידומו של התלמיד. תיק התלמיד יכלול את הרכיבים הבאים: פרטים אישיים כלליים, רקע התפתחותי, רקע לימודי ותיעוד תהליכי התערבות לאורך השנים, שאלוני מיפוי בהיבטים לימודיים, רגשיים, התנהגותיים, חברתיים, גיליונות ציונים, חוות דעת מורים, סיכום מועצות פדגוגיות, סיכום שיחות אישיות, תצפיות, תכנית עבודה מבוססת תוצאות מבדק עמ"ת של תכנית אל"ה, מבדקים נוספים, דיווחי תלמיד, דיווחי הורים, דיווח ונתונים אודות תגובת התלמיד להתערבות – מידת השינוי בתפקודי לומד בעקבות ההתערבות והמלצות הצוות החינוכי לגבי המשך ההתערבות.

שימוש בתיק התלמיד- הזנת נתונים והרשאת צפייה

משרד החינוך מאמין כי המורה הינו דמות פדגוגית המומחית בתהליכי הוראה ולמידה. ככזה, המורה נדרש לעקוב אחר התלמידים המאותרים כמתקשים/חשד ללקות למידה ולתעד מידע משמעותי. תהליך מתמשך זה עשוי להעצים את מקצועיותם של המורים ולמקד אותם בתהליכי ההתערבות הנדרשים. אנשי המקצוע השונים בביה"ס יהיו רשאים לתעד את עבודתם עם התלמיד בתיק התלמיד (יורשו להזין את המידע) אולם רק מספר בעלי תפקידים, כגון: מנהל ביה"ס ויועצת יהיו רשאים לעיין בכל המידע המוזן לתיק, עפ"י הרשאות מיוחדות. בשנה"ל תשע"ח התיק ינוהל באופן ידני אולם בהמשך יהיה מתוקשב

במעברים בין מסגרות חינוך או בשלבים שונים של הלמידה, הורים יהיו רשאים לבקש את סיכום המידע שנאסף בתיק. עם ההפניה לאבחון בשפ"ח, התלמיד והוריו יצוידו בדו"ח מסכם של המידע המבטא את כל הטיפול בתלמיד במהלך חט"ב.

אופן ביצוע התכנית בתהליך התלת שנתי

במסגרת תהליכי ההערכה השגרתיים המתקיימים במערכת יאותרו התלמידים ויתקיים מעקב ותיעוד מתמשך אחר התקדמותם. תיעוד זה יערך בהתאם לקריטריונים הבאים:

- תלמידים המראים תפקוד נמוך מהמצופה מרמת הידע והמיומנות הנדרשות על פי כיתתם.
- תלמידים המגלים פער בין מידת ההשקעה שלהם בלמידה להישגיהם.
- תלמידים לגביהם עולה צורך במענה ייחודי המותאם לצרכיהם בחטיבת הביניים
- תלמידים אשר אותרו במבדק עמ"ת של תכנית אל"ה ובמבדקים נוספים

- תלמידים שעולה לגביהם שאלה לגבי הגורם המשפיע על תפקודם באחד או יותר מהתחומים השונים. רגשי, לימודי, התנהגותי, חברתי, קשב וריכוז, תפקודים ניהוליים.

לקראת ישיבת המועצה הפדגוגית המתקיימת לפחות פעמיים בשנה:

- ✓ ישלים הצוות החינוכי את הנתונים המציגים את פרופיל התלמיד בתחום בו הם מתמחים.
- ✓ המחנך, בשיתוף עם הצוות הרב מקצועי יבחר את התלמידים לגביהם יתקיים דיון מעמיק.
- ✓ המחנך יכין מידע אינטגרטיבי אודות התלמיד, כפי שמשתקף בתיק התלמיד להצגה בישיבה.
- ✓ יופק דוח פרופיל ממחושב (יהיה מוכן לשימוש החל משנה"ל תשע"ט) ומתומצת שיציג חוזקות ונקודות לחיזוק. דוח זה יאפשר הגדרת יעדים לתכנית התערבות מתאימה לצרכי התלמיד וייתחס לתפקודים לימודיים שונים: הרגלי למידה, קשיים בתחום הקריאה, הבנת הנקרא, כתיבה, מתמטיקה, אנגלית, תפקוד רגשי, חברתי והתנהגותי. ניתן יהיה להציג להורי התלמיד ולשתפם בתכנית ההתערבות.

בישיבת המועצה הפדגוגית :

- יתקיים דיון אודות התלמידים שנבחרו על ידי המחנך ו/או תלמידים נוספים על פי בקשת הצוות החינוכי.
- יוגדרו מטרות תכנית ההתערבות ודרכי העבודה עם התלמידים הללו.
- יתבצע עדכון הפרופיל במידה ויהיה בכך צורך. יתבצע תיעוד וינוסחו החלטות הצוות החינוכי כולל החלטה על מטרות, יעדים, לוח"ז והאחראים לביצוע.
- במידה ואין המדובר באיתור ראשוני, יתקיים דיון ומעקב אחר התקדמותו של התלמיד
- בהתאם למסקנות/החלטות המועצה הפדגוגית, הצוות החינוכי ידייק את תכנית ההתערבות והערכה.

בסוף כיתה ח'

במסגרת בדיקת הצורך בנחיצות ההתאמות לגבי התלמידים שאותרו עם חשד ללקות למידה, יתעד הצוות החינוכי את התהליך שנעשה בבית הספר ואת ההחלטות בתיק התלמיד.

בכיתה ט'- בשנה השלישית ליישום המתווה

במהלך הרבעון הראשון ועם קבלת גיליון ההערכה והציונים הראשון, ירכז המחנך, בסיועה של המת"לית את כל המידע שנאסף אודות התלמיד ויפיק דוח ממוחשב. דוח זה יוצג בפני הצוות הרב מקצועי הכולל את הפסיכולוג הבית ספרי. בסיום הדיון שיתועד במערכת ימליץ הצוות החינוכי על

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
שרות פסיכולוגי ייעוצי
אגף לקויות למידה והפרעות קשב

דרכי ההתערבות וההמלצות הנדרשות לקראת המעבר לחטיבה העליונה תוך התייחסות למידת נחיצות התאמות בדרכי הבחנות, נחיצות ביצוע אבחון וסוג האבחון המומלץ (דידקטי/פסיכודידקטי).

תהליכי עבודה בחטיבת הביניים במסגרת איתור והתערבות עם תלמידים שיש לגביהם חשד ללקות למידה ו/או הפרעת

קשב

כיתה ז' – התחלת יישום התכנית	כיתה ח'	כיתה ט'
אוגוסט-אוקטובר	ספטמבר-אוקטובר	ספטמבר
מפגש הערכות – בניית לוח גנט. ותכנית עבודה שנתית הכוללת מערכת שעות, מועדי ועדות היגוי בחירת תכנית התערבות, תכנון עבודת המדריך הפיתוח המקצועי של הצוות החינוכי.	צוות רב מקצועי ראשון - התאמת תכניות ויצירת קבוצות ממוקדות צרכים (על פי גיליונות ציונים קודמים, סטטוסים ותיק התלמיד)	צוות רב מקצועי ראשון בחירת התלמידים להמשך התערבות ואלה שיתכן ויהיה צורך לאבחן לקראת המעבר לתיכון. בחירת מענה לתלמידים עם חשד ללקות למידה (ממוקד קושי) ובדיקת האפשרות להיעזר בשעות פרטניות.
ספטמבר-אוקטובר	דצמבר	דצמבר
ועדת היגוי ראשונה - ריכוז המידע בעקבות המעבר מהיסודי, מעקב נתוני מבדקי איתור, בחירת התלמידים, התאמת תכניות ויצירת קבוצות התערבות תוך התייחסות לצרכי כל התלמידים המאותרים.	מפגשי הנחייה של המת"לית עם הצוות החינוכי ליישום תכניות התערבות בכיתה ובקבוצות ההתערבות. הפעלה ויישום של תכניות ההתערבות	ישיבה פדגוגית ומיקוד בכל אחד מהתלמידים לאיסוף כל המידע בהקשר לתהליך התלת שנתי והתגובה להתערבות. תיעוד בטבלה 1. תלמידים ללא חשד ללקות למידה 2. תלמידים שלגביהם אין החלטה סופית – עדיין להמשך מעקב. 3. תלמידים עם חשד ל"ל", הזקוקים להתאמות בהיבחות שאינן דורשות אבחון (כגון תוספת זמן, שעתוק...) 4. תלמידים עם חשד ל"ל"ל המופנים לאבחון וציון סוג האבחון המומלץ.
לאורכה של השנה-עבודה מקצועית	לאורכה של השנה	לאורכה של השנה
מפגשי הנחייה של המת"לית עם הצוות החינוכי ליישום תכניות התערבות בכיתה ובקבוצות. - צוות רב מקצועי כיתתי למעקב אחר	צוות רב מקצועי כיתתי למעקב אחר התלמידים המטופלים בשיתוף מחנכת, יועצת, מת"לית, מורת שילוב ושותפים נוספים. תיעוד בתיק תלמיד.	מפגשי הנחייה של המת"לית עם הצוות החינוכי ליישום תכניות התערבות בכיתה ובקבוצות ההתערבות.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
שרות פסיכולוגי ייעוצי
אגף לקויות למידה והפרעות קשב

ותיעוד התהליכים בתיק תלמיד	התלמידים המאותרים בשיתוף מחנכת, יועצת, מת"לית, מורת שילוב ושותפים נוספים.				- צוות רב מקצועי כיתתי למעקב אחר השפעת ההתערבות עם התלמידים המאותרים בשיתוף מחנכת, יועצת, מת"לית, מורת שילוב ושותפים נוספים. - תיעוד בתיק תלמיד. - המשך מעקב אחר תלמידים שעדיין נשארו לגביהם סימני שאלה בצורך להפניה לאבחון. המשך הפעלה ויישום של תכניות ההתערבות.
מאי-יוני	צוות רב מקצועי מסכם : מעקב אחר המידע והפרופיל העולה במסגרת התיעוד בתיק התלמיד. השוואת הישגים תחילת שנה לסופה. - איתור תלמידים שלא התקדמו באופן משמעותי למרות ההתערבות. - אבחנה מבדלת- תלמידים שאין לגביהם חשד ללקות למידה. תיעוד <u>בטבלה</u> : תלמידים ללא חשד לל"ל ותלמידים עם חשד לל"ל ודירוג הקושי של התלמידים. בחירת תלמידים להמשך התערבות בכיתה ח'. הגדרת המענה המרכזי הנדרש לתלמיד (גם לגבי אלה שהוסר החשד ללקות למידה לגביהם).	ינואר - מאי יוני	בדיקת נחיצות ההתאמות לגבי תלמידים עם חשד ללקות למידה (על כלל ההתאמות בהדרגה מרמה 1-3 על פי הצורך). ותיעוד בתיק התלמיד <u>צוות רב מקצועי מסכם</u> : הצלבת מידע: 1. בדיקת נחיצות ההתאמות 2. העמקה בתוצאות מבדקי המעקב אחר התקדמות 3. מעקב אחר תיק התלמיד. 4. דוח ישיבות פדגוגיות 5. גיליון ציונים. - קבלת החלטות לגבי צרכי התלמידים המתקשים העולים לכיתה ט'(גם לגבי אלה שהוסר החשד לל"ל לגביהם). <u>תיעוד בטבלה</u> 1. תלמידים ללא חשד לל"ל 2. תלמידים עם חשד לל"ל בחירת תלמידים להתערבות בכיתה ט'. הגדרת המענה המרכזי הנדרש לתלמיד	יוני	<u>סגירת שנה – צוות רב מקצועי מסכם</u> : - ריכוז ומעקב אודות התקדמות - מעבר לתיכון- תיאום עם ההורים והצוות הקולט לגבי צרכיו הפרטניים של התלמיד - פלט מרוכז מתוך תיק תלמיד.

6. שותפי תפקיד בחטיבת הביניים

להצלחת התוכנית "מלקויות למידה" בבית הספר נדרשת שותפות והשתתפות של כלל בעלי התפקידים והגורמים המעורבים במעשה החינוכי.

מנהל חטיבת הביניים

מנהל חטיבת הביניים הוא האחראי לכל העשייה המתרחשת בין כתלי המוסד החינוכי ובכלל זה על יישום התוכנית "מלקויות למידה". תפקידו להוביל את יישום התוכנית בבית הספר בתחום הפדגוגי והארגוני. במסגרת זו עליו לדאוג לקדם את התהליך הבית ספרי הנדרש ליישום התוכנית ולדאוג לקיומן של הסדירות והכתובות בפרק "יישום התוכנית בחטיבת הביניים". באחריותו:

- ❖ לבנות תכנית עבודה מערכתית לעבודה רציפה עם התלמידים המתקשים והתלמידים עם חשד ללקות למידה בבית הספר.
- ❖ לבחור תכנית התערבות תוספתית (עמוד 48)
- ❖ ליצור מסגרות זמן לפיתוח המקצועי של הצוות
- ❖ ליצור מסגרות זמן לצוות הרב מקצועי ולוועדות ההיגוי ולזמן ישיבות אלה
- ❖ למנות רכז לצוות לקבוע תחומי סמכות ואחריות לבעלי התפקידים
- ❖ להעצים כל אחד מחברי הצוות
- ❖ לעקוב אחר תהליכי התיעוד בתיק התלמיד
- ❖ לוודא שמתקיימים מפגשי הנחייה בין המת"לית והצוות החינוכי

מחנך הכתה

התכנית "מלקויות למידה" מדגישה ומחדדת את חשיבות תפקידו של המורה המחנך ביחס לכל תלמידיו ובכללם התלמידים המתקשים, תוך שיתוף פעולה עם עמיתיו להוראה בכיתתו. על המחנך מוטלת האחריות להיות מעורב בכל הקשור לתהליכים המתרחשים בכיתתו. בנוסף, עליו מוטלת האחריות לקיים קשר בונה תוך שיתוף פעולה עם ההורים. לשם כך עליו לעקוב אחר הישגי תלמידיו ואחר ביטויי התנהגות חריגה, כמו בעיית ביקור סדיר ולהשתתף במועצות פדגוגיות הקשורות לכיתתו. למורה המחנך תפקיד משמעותי ביישום התוכנית "מלקויות למידה" כפי שיפורט להלן:

- מיישם בשיעוריו עקרונות של הוראה המותאמת לצרכיהם השונים של התלמידים
- מיידיע ומשתף את הצוות אודות דגשים מומלצים להוראה מותאמת לצרכיהם של התלמידים בכיתתו ובמקביל אוסף גם מהם מידע על דרכי הוראה מוצלחות.
- מקיים שיח אישי עם התלמידים המטופלים לפחות פעמיים בשנה

- אחראי על מפגשי יידוע ושיתופי פעולה עם הורי התלמידים המתקשים ועם חשד ללקות למידה.
- אחראי על עדכניות המידע ותכלולו בתיק התלמיד (תיעוד המידע ומעקב אחר השפעת תכניות ההתערבות – פעמיים בשנה).
- שותף בבחירת התלמידים להמשך התערבות במעברים מכיתה ז' ל- ח' ומכיתה ח' ל- ט'.
- שותף בחשיבה שנתית בצוות הרב מקצועי של הכיתה יחד עם המת"לית, היועצת והפסיכולוג לצורך מעקב אחר צרכי התלמידים והתקדמותם ובתהליך בדיקת נחיצות ההתאמות בדרכי הבחנות.
- במהלך כיתה ט' שותף בתהליך קבלת ההחלטות של הצוות הרב מקצועי בדבר הצורך בהפניה של התלמיד לאבחון.
- לקראת המעבר לתיכון יהיה שותף, יחד עם היועצת בתהליך העברת המידע אודות התלמיד לצוות הקולט בחטיבה העליונה.
- עדכון ההורים בממצאי מבדקי האיתור ובמענה שניתן בבית הספר, תוך התייחסות למחויבות ההדדית.
- במידת הצורך יקיים שיתופי פעולה עם גורמי טיפול חיצוניים באישור ההורים.

המורה המקצועי בתוכנית "מלקויות למידה"

עבודת המורה המקצועי נשענת על ידע פרופסיונלי המאפשר העלאת המסוגלות האישית והלימודית של כל תלמיד בתחום הדעת אותו הוא מלמד, על מנת לקדמו להישגים הנדרשים. הידע הפדגוגי הרחב של המורה המקצועי מאפשר לו בחירת שיטות הוראה הנתמכות באסטרטגיות הוראה ספציפיות לתחום הדעת והינן הכרחיות לקידום של כלל התלמידים ובכללם התלמידים המתקשים ועם חשד ללקות הלמידה.

ככל שהמורה המקצועי יהיה שותף ומעורב בתכנית המקיפה של התלמיד, הדבר יתרום לאפקטיביות ההתערבות ויעלה הסיכוי לקידומו ולהצלחתו של התלמיד. על מנת להשיג מטרות אלה, נדרשות הפעולות הבאות:

- קשר קבוע עם המורה המחנך.
- הקניית ידע ומיומנות מקצועיים והרגלי עבודה ולמידה נכונים המותאמים לשונות התלמידים.
- היכרות עם תחום לקויות הלמידה ותכניות ההתערבות המערכתיות והפרטניות ושיתופיות בהבנייתן.
- התאמה, ככל האפשר של שיטות ההוראה לצורכיהם של התלמידים
- ניהול מעקב אחר תלמידים המדווחים על קושי או תלמידים שהמורה מאתר כמתקשים ותיעוד התהליך. ניתוח מעמיק של מבחני התלמידים התת משיגים. איתור הסיבות

- האפשרויות לקושי כגון הרגלי למידה חסרים, חוסר במיומנויות או קשיים על רקע אחר. חשוב לתעד את העבודה המתמשכת של מאפייני הקושי תוך התבססות על הדגמות.
- בסוף כיתה ח' – בדיקת נחיצות ההתאמות עבור התלמיד.

המת"לית בתכנית אל"ה במיקוד "מלקויות למידה"

במסגרת יישומה של התכנית "מלקויות למידה" יתווספו כשלוש שעות למשרתה של המת"לית (בנוסף לשש הקיימות), שיוקצו לעבודה בהקשר של תלמידים עם חשד ללקות למידה. בחטיבות ביניים בהן תוכנית אל"ה תתחיל לפעול רק בשנת הלימודים תשע"ח תשובץ מת"לית בהיקף של 9 שעות סה"כ.

המת"לית היא הדמות המובילה והמתכללת את התכנית בבית הספר. שלוש השעות שנוספו לה השנה (סה"כ 9 ש"ש) מיועדות לתהליכי איתור, תיעוד ומעקב אחר תלמידים מתקשים עם חשד ללקות למידה ו/או הפרעת קשב. היא חברה בצוות היגוי בית ספרי העוסק בטיפול מערכתי ופרטני באוכלוסיית תלמידים זו, מנהלת מעקב אחר התקדמותם ושותפה בתיעוד ובבחירת ההתערבות הנדרשת. במידת הצורך, מעמיקה בתהליכי איתור והכרות רב ממדיים עם התלמידים המאותרים. כמו כן, היא משתתפת בשיבות צוות רב מקצועי אחת לשבועיים, שותפה בבניית קבוצות עבודה ומסגרות למידה בהתאם להערכות הארגוניות ולנתונים שיש בידי המחקר על פי הפרופיל של התלמידים בקבוצה. במידת הצורך תשתתף גם במפגשים עם הורים וצוותים חינוכיים אחרים לשם העברה ועדכון מידע אודות התלמיד. המת"לית מקנה ידע מקצועי ומנחה את הצוות החינוכי ביישום הוראה מותאמת וקידום של תלמידים עם חשד ללקויות למידה.

להלן פירוט תפקידיה של המת"לית על פני שנת לימודים:

i. תחילת שנה

- שותפות במפגש ההערכות לתכנון התכנית השנתית, מערכת שעות, מועדי ישיבות צוות רב מקצועי, בחירת תכנית התערבות והפיתוח המקצועי של הצוות החינוכי.
- שותפות במפגשים עם ההורים והצוות החינוכי לגבי תלמידים שבמסגרת המעבר לחטיבת הביניים אותרו עם חשד ללקות למידה.
- שותפות בהפנייה לבדיקות ראייה, שמיעה וקשב בהתאם לצורך.
- הובלת ועדת ההיגוי הראשונה במיקוד "מלקויות למידה" – הצגת נתוני התלמידים המאותרים ובחירה ויישום התערבות מותאמת.

ii. במהלך השנה

- ריכוז ושותפות בתיעוד המידע הנאסף בתיק התלמיד: מבדקים, דיווחי מורים, יועצת, הורים, תלמיד, שיחות אישיות, תצפיות. לרשות המת"לית עומדים מבדקים שונים לפי שיקול דעתה: ניתוח מעמיק של תוצאות מבדק עמי"ת (כחלק מתוכנית אל"ה), ערכת מעק"ב (אגודת ניצן ומכון

- מופת), ניתוח תוצרי כתיבה של התלמיד, הכלי "ללמוד את התלמיד" מתוך חוברת "משיקים" וכלים נוספים של אגף לקויות למידה והפרעות קשב שיינתנו במסגרת הפיתוח המקצועי של המת"ליות לבדיקה, הכרות והתבוננות בתלמיד.
- זימון מפגשים עם התלמידים- המפגשים כוללים שיחות אישיות ומבדקים פרטניים כגון: מבדקי קריאה/ כתיבה/ מתמטיקה ע"פ הצורך
  - ליווי והנחייה של הצוות החינוכי ביישום תכניות התערבות מותאמות בכיתה הגדולה ובקבוצות הקטנות.
  - הובלת הצוות הרב מקצועי למעקב אחר צרכי התלמידים שתחת אחריותה. התאמת תכניות התערבות וניהול מעקב אחר תגובה להתערבות RTI .
  - זימון פגישות מעקב עם מורים מקצועיים למתמטיקה/אנגלית/עברית/ ערבית להדרכה וליווי התייעוד בתיק התלמיד.

סוף מחצית א'

- ישיבות עם מחנכים למעקב ועדכון התייעוד בתיק תלמיד.
- הובלת צוות רב מקצועי "מלקויות ללמידה" במחצית השנה: הצגת נתונים שנאספו מהמורים במקצועות רבי מלל, שפה ומתמטיקה, ניתוח הפרופיל התפקודי של התלמידים ומעקב אחר השפעת תכנית ההתערבות.

החל משנת הלימודים תשע"ט

- לגבי תלמידי כיתה ח' איתם עבדו בכיתות ז' - ח' : בדיקת נחיצות ההתאמות ותייעוד בתיק התלמיד.
- שותפות בקבלת החלטות בדבר המלצה על הצורך בהתאמות בדרכי הבחנות או בצורך להפנות לאבחון.

iii. סיום שנה

הובלת וועדת היגוי מסכמת

- משוב וקבלת החלטות לגבי המשך יישום התכנית בשנה הבאה : המשך פיתוח מקצועי, תכנית התערבות ושגרות העבודה בבית הספר בהקשר לתכנית.

סיום כיתה ז'

צוות רב מקצועי מסכם בהשתתפות מחנך, יועץ ומת"לית :

- מעקב אחר המידע והפרופיל העולה במסגרת התייעוד בתיק התלמיד: איתור תלמידים שההתערבות לא קידמה אותם באופן משמעותי, הבחנה בין תלמידים שיש לגביהם חשד ללקות למידה לאלו שאין לגביהם חשד כזה.
- בחירת תלמידים להתערבות בכיתה ח'.

החל משנת הלימודים תשע"ט- בסיום כיתה ח'

צוות רב מקצועי מסכם בהשתתפות מחנך, יועץ ומת"לית:

- קבלת החלטות לגבי צרכי התלמידים המטופלים העולים לכיתה ט', בדיקת נחיצות ההתאמות ובחירת התלמידים להפניה לאבחון.
- הצלבת מידע והגדרת המענה המרכזי הנדרש לתלמידים העולים לכיתה ט':
  - א. העמקה בתוצאות נתוני מבדקי המעקב אחר התקדמות התלמידים
  - ב. מבדק פרטני בהתאם לצורך
  - ג. מעקב אחר תיק התלמיד.
  - ד. דוח ישיבות פדגוגיות
  - ה. גיליון ציונים.

תיעוד בטבלה מסכמת:

1. תלמידים ללא חשד ללקות למידה
2. תלמידים עם חשד ללקות למידה – בתחילת כיתה ט'- הפניה לאבחון

החל משנת הלימודים תש"פ- שותפות בסגירת שנה לתלמידי כיתה ט'

- השתתפות בישיבות צוות רב מקצועי במסגרת המעבר לתיכון- עם יועצת, מחנך ושיתוף ההורים. סיכום התהליך והצגת ההחלטות/ ההמלצות.
- תיעוד בתיק תלמיד לשם העברת המידע לצוות הקולט לגבי צרכיו הפרטניים של התלמיד.
- סיוע למחנך/יועצת בהוצאת סיכום מרוכז מתוך "תיק תלמיד" שיועבר לתיכון (באישור ההורים)

היועץ החינוכי

תפקידו של היועץ החינוכי, לקדם התייחסות מערכתית ופרטנית לשונות בצורכיהם של כלל התלמידים ובכללם תלמידים מתקשים ועם לקויות למידה. שותפותו המקצועית של היועץ בתכנית הינה חשובה לתהליך המיפוי, האיתור וההכרות עם התלמידים וצורכי בית הספר ומשמעותית ביותר להצלחה ומיצוי מירבי של התוכנית.

איתור תלמידים – ליווי תהליך איתור התלמידים עם חשד ללקויות למידה ומעקב אחר התקדמותם – יערך ע"י היועץ בשיתוף עם המת"לית. במעברים (מיסודי לחט"ב): היועץ יהיה אחראי על איסוף מידע, שותפות בפגישות עם הורים, בהתאם לצורך, יידוע המחנך והצוות חינוכי.

צוות רב מקצועי – השתתפות בצוות הרב מקצועי למעקב אחר התקדמות וקבלת החלטות

ועדות ההיגוי (3 פעמים בשנה): השתתפות בוועדה ואחריות להנחיית הצוות בהיבטים הרגשיים של התלמידים.

מעורבות בפיתוח המקצועי של חדר המורים – היועץ מוביל/מלווה את הפיתוח המקצועי הבית ספרי בכל הקשור להתערבויות רגשיות בעבודה עם תלמידים המאותרים עם חשד ללקות למידה.

תכלול תכניות התערבות המשלבות היבטים רגשיים – היועץ יתכלול את המענים שיקבלו התלמידים ויערוך מעקב ובקרה.

תיק תלמיד – התייעוד יתמקד בהיבטים הרגשיים והחברתיים ובהתערבויות ותוצאותיהן. ליועץ תהיה הרשאת צפייה בתיק ויתאפשר לו לנהל מעקב אחר התקדמותו של התלמיד. מעקב זה יהווה בסיס לתכנון המשך עבודה מותאמת לצרכיו. היועץ ילווה את המחנך האחראי על תיק התלמיד ויעדכן אותו בנוגע למידע חשוב.

סגירת שנה – בסיום שנה, יהיה שותף בצוות לבחירת התלמידים להמשך התערבות והחלטה לגבי הצורך וסוג ההתערבות.

תהליכי החלטה בדבר הצורך בהתאמות בדרכי הבחנות – היועץ יהיה שותף בצוות רב מקצועי: הכולל מחנכת, יועצת ומת"לית פסיכולוג בקבלת החלטות בדבר הצורך בהתאמות בדרכי הבחנות.

תהליכי החלטה להפניה לאבחון – היועץ יהיה שותף בצוות רב מקצועי הכולל מחנך, יועץ, פסיכולוג ומת"לית (בשיתוף הורים) בהחלטה בדבר הצורך באבחון וסוג האבחון הנדרש.

הפסיכולוג / השירות הפסיכולוגי חינוכי

השירות הפסיכולוגי החינוכי - אמון על רווחתם ובריאותם הנפשית של כלל התלמידים במערכת החינוך ובכללם תלמידים עם לקות למידה. עבודת הפסיכולוג משלבת ראייה פרטנית ומערכתית ומיועדת לתלמידים, למשפחותיהם, לצוותי החינוך ולקהילה.

א. עבודה מערכתית עם צוותי חינוך

- א. **ייעוץ לבית הספר** בכל הנוגע למדיניות הכללתם של תלמידים עם לקויות למידה
- ב. **שותפות בתכנון ובגיבוש התכנית בצוות הרב מקצועי:**
  - שותפות בדיון באשר לחשד לקיומה של לקות למידה, ולשיקולי הליווי הפדגוגי של התלמיד.
  - סיוע בבניית תוכנית התערבות ראשונית.
  - מעקב ודיון בנוגע לתלמידים שאותרו עם לקויות למידה ומקבלים סיוע.
  - מעקב אחר תלמידים, שהוחלט בעניינם על סיוע והפנייתם לסיוע חלופי במידה ומסתמן שהקושי העיקרי אינו לקות למידה.
  - חשיבה כוללת על תהליכי האבחון והטיפול בתלמידים עם לקויות למידה, כולל הסקת מסקנות מתהליכי התערבות, איתור מוקדים לשיפור ולשימור וקבלת החלטות בנוגע לשינויים עתידיים.

ג. קונסולטציה למורים :

- סיוע לצוותי חינוך בתהליכי איתור של תלמידים מתקשים
- ייעוץ פסיכולוגי פרטני בנוגע לתלמידים עם לקויות למידה ו/או הפרעות קשב.
- עבודה עם צוותי החינוך על מקומו ותפקידו של המורה בעבודה עם תלמידים עם לקויות למידה.
- הקניית הידע ויכולות התבוננות פסיכולוגית של הצוותים החינוכיים בנושאים הקשורים ללמידה: לקויות למידה, הפרעות קשב, התנהגות חברתית ורגשית אצל תלמידים עם ל"ל, מקומו ותפקידו של המורה בעבודה עם תלמידים אלה.

ד. ייעוץ/טיפול פסיכולוגי

- טיפול פרטני ו/או קבוצתי לתלמידים המאותרים עם חשד ללקויות למידה.
- הדרכה/ ייעוץ/ טיפול פסיכולוגי להורים.
- ה. **שותפויות הורים- מורים- תלמידים**
  - התערבויות פרטניות ומערכתיות לקידום שותפויות בין בית הספר והמשפחה.

II. תפקידי מרכזי שפ"ח לתלמידים עם לקות למידה

רמת פרט:

- קבלת הפניות להערכה ושיבוץ לסוג ההערכה הנדרשת
- ביצוע אבחון פסיכולוגי או פסיכו-דידקטי או דידיקטי
- אינטגרציה של המידע המתקבל מהאבחונים ומהמידע הבית ספרי בנוגע להתערבויות ומתן המלצות.
- עבודה עם התלמיד, הוריו והצוות החינוכי בעקבות האבחון ליישום ההמלצות ולגיבוש תכניות פדגוגיות והתערבויות פסיכולוגיות על פי הצורך.

רמת רשות:

- שותפות בצוות רשות לתוכנית.
- קידום חשיבה קהילתית ביחס לצרכי ילדים עם לקויות למידה.
- קבלת החלטות לגבי תכניות התערבות יישוביות ברמת הרשות המקומית
- שותפות בתהליכי למידה ארגונית ברמה עירונית.
- שותפות בתכנון ובגיבוש היישום של תכנית החדשה
- סיוע במיפוי צורכי בתי הספר ברשות המקומית
- קבלת החלטות לגבי תכניות התערבות יישוביות ברמת הרשות המקומית

7. תוכניות התערבות לטיפול בתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב

לקות למידה משפיעה על מספר מעגלים בחייו של התלמיד: לימודי, חברתי / התנהגותי ורגשי. תכנית התערבות טובה מתייחסת למעגלים אלה, מתמקדת בתהליך ובתוצאותיו ומדגישה תהליך המאפשר פיתוח לומד עצמאי וכולל בתוכו מענה מותאם.

על מנת לבחור תכנית הנותנת מענה לצרכי התלמידים והמערכת מומלץ לערוך מיפוי רשות/ בית ספרי ולאגד את כל המידע המצטבר. יש לשאוף להתבוננות רחבה ככל האפשר על התכניות הקיימות ברשות ובבתי הספר בהקשר לתלמידים מתקשים ועם חשד ללקויות למידה ומאפייניהם. שאלות מנחות העשויות לסייע- מה המיקוד של התוכנית? האם התכנית הן בעיקר בהיבטים דידקטיים של הוראה מותאמת/ מענה רגשי/ אחר? האם קיימת עבודה עם הורים ברשות/ בבתי הספר הממוקדת בהקשר לילדים עם לקויות למידה? האם המענים הם קבוצתיים או פרטניים? אילו מרחבי למידה קיימים? מהו הפרופיל המאפיין את התלמידים עם חשד ללקות למידה או הפרעת קשב ברשות? האם מומלץ ליישם את התכנית במהלך יום הלימודים או לאחריו? ועוד. כמו כן חשוב לעיין במידע מהתוכניות המוצעות להלן [באתר שפ"י](#):

שם התכנית	א.י.ל (אני יכול להצליח)	משיקים	לגעת מבעד לשריון	קבוצות רגשיות	מרכז מהו"ת- מרחב התעצמות ותובנה
מטרות	פיתוח מודעות עצמית וחיזוק תפקודים לימודיים רגשיים וחברתיים פיתוח מודעות לתהליכים פסיכופדגוגיים	הקניית כלים המסייעים למורים בדרכי הוראה מותאמת בכיתה ובקבוצה.	יצירת מודעות והבנה למאפייני הפרעת הקשב ואופן ביטוייה בחיי הילד. רכישת כלים להתמודדות עם ההפרעה.	מודעות וקבלה עצמית של תלמידים עם לקויות למידה ו/או הפרעת קשב.	"מרחב למידה" מכיל ומוגן שמאפשר תהליכי אימון ועומק בכל התחומים (רגשי, לימודי, חברתי, ערכי וחינוכי). כמו כן, פיתוח מודעות של הצוות להיבטים של לקות למידה והפרעת קשב
גוף אחראי	שיתוף פעולה בין משרד החינוך, המרכז הבינתחומי הרצליה, הביטוח הלאומי ומרכז שניידר לרפואת ילדים	שיתוף פעולה בין אגף לקויות למידה והפרעת קשב והמזכירות הפדגוגית, משרד החינוך	אגף לקויות למידה והפרעת קשב ועמותת "ביחד" של הורים לילדים עם הפרעת קשב וריכוז.	אגף לקויות למידה והפרעת קשב. בפיתוח של פרופסור ציפי שכטמן מאוניברסיטת חיפה	מרכז "דרך מהות" במכללת סמינר הקיבוצים, תל אביב.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
שרות פסיכולוגי ייעוצי
אגף לקויות למידה והפרעות קשב

קהל יעד	כתה ז'- כלל התלמידים כתות ח'ט' – תלמידים שלגביהם מתעורר חשד ללקויות למידה ו/או הפרעות קשב או תלמידים שאובחנו עם הפרעות אלו	מורים- בחטיבות ביניים ותיכונים. קיימת התאמה גם למורים בבית הספר היסודי	מורים בכיתות עם תלמידים שיש לגביהם חשד להפרעת קשב או שאובחנו עם הפרעת קשב	התוכנית מיועדת ומותאמת לתלמידים בכתות יסוד ועד כיתה יב'.	תלמידים עם חשד ללקות למידה או מאובחנים המגלים קשיים לימודיים, רגשיים וחברתיים על רקע לקות למידה ו/או הפרעת קשב.
משך התכנית	2-3 שנים	שנתיים ומעלה	1-2 שנים	שנתיים	2-3 שנים
היבטים מרכזיים (דידקטיים, רגשיים, משולבים)	1. העצמת הצוות 2. היבטים לימודיים- רגשיים-חברתיים 3. תוכנית מבוססת מחקר 4. העבודה בהתאם לפרוטוקול מובנה	היבטים פדגוגיים ופסיכו- פדגוגיים העצמת המורה כמומחה לתחום הדעת	הדרכה פסיכו- חינוכית לחדר המורים היבטים התנהגותיים, רגשיים ולימודיים	תהליך קבוצתי המתבסס על ה"כוחות התרפויטיים" של הקבוצה ומתמקד בהיבטים רגשיים של ההתמודדות עם לקות הלמידה והפרעת הקשב	תוכנית מערכתית כוללת המתאימה לכל ההיבטים
אופן העברת התכנית	שלב א'- הכשרת פסיכולוגים מהשפ"ח שלב ב'- הנחיית צוותי חינוך וליווי מקצועי של המנחים בכתות	מורי בית הספר עוברים השתלמות ובמקביל מקבלים הנחייה לגבי הטמעת התכנית במסגרת ישיבות צוותים	צוות מצומצם מבית הספר עובר הנחייה ע"י מדריכים של אגף ל"ל ולאחר מכן מעביר אותה לשאר המורים בבית הספר	הכשרת פסיכולוגים ו/או יועצים להנחות קבוצות.	מינוי רכז למרכז לצורך ליווי והדרכת הצוות- באסטרטגיות הוראה. עבודה אינטנסיבית פעמיים/ שלוש בשבוע לצורך ליווי התלמיד בכל התחומים (רגשי, לימודי וחברתי).
יישום התוכנית בשנים האחרונות	הרצליה, גבעתיים, בת ים, אור יהודה, אור עקיבא, דליית אל כרמל, עוספיא, נשר, קריית ים, ת"א, רעננה	בבתי ספר שונים ברחבי הארץ, במגזר היהודי והלא יהודי במסגרת השתלמויות מפמ"ר בפס"גות.	במחוז צפון ודרום במגזר היהודי והלא יהודי	במהלך השנים הוכשרו קבוצות רבות של פסיכולוגים בשפ"חים ויועצים חינוכיים. אלה הנחו קבוצות בהתאם להורים ולתלמידים	קיימים כ-40 מרכזי מהו"ת ברחבי הארץ. שותפים לתכנית רשויות מקומיות, מועצות מקומיות, ויצו העולמית

תאריך :

בקשה לאישור יישום תכנית התערבות רשות אחידה במסגרת התוכנית

"מלקויות ללמידה" - בכל חטיבות הביניים שברשות המקומית

מחוז: _____ רשות מקומית: _____

מספר חטיבות ביניים ברשות המקומית _____

מספר התלמידים בחטיבות הביניים: _____

מספר התלמידים הלומדים בכיתה ז': _____

שם ממלא הבקשה ותפקידו: _____

מס' טלפון זמין: _____ כתובת דוא"ל: _____

שימו לב- במידה והוחלט לבחור תוכנית אחת לכל הרשות המקומית אין צורך לפרט ולמלא בקשה לכל חטיבת ביניים באופן נפרד).

שמות חברי הוועדה הדנה בסוג ההתערבות הנדרשת:

שם	תפקיד

צוות מלווה לתכנית שנבחרה (במידה ומדובר בצוות נוסף, נא לרשום שם ותפקיד) :

_____
_____

בקשת הוועדה שברשות המקומית:

אנא נמקו את החלטתכם ליישום תוכנית אחת לכל חט"ב ברשות המקומית. ציינו כיצד התכנית הנבחרת מותאמת לתנאים הייחודיים של כל בתי הספר.

_____
_____

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
שרות פסיכולוגי ייעוצי
אגף לקויות למידה והפרעות קשב

א. תיאור מאפיינים ייחודיים של אוכלוסיית התלמידים בחטיבות הביניים שברשות

ב. קהל היעד

1. מס' התלמידים שצפויים לקחת חלק בתכנית : _____

2. משאבים, תכניות בית ספריות ותכניות תוספתיות הפעילות בבתי הספר עם תלמידים מתקשים ועם חשד ללקות למידה ו/או הפרעת קשב.

---

3. מה לדעתכם חסר בחטיבות הביניים ועשוי לקדם את העבודה עם התלמידים המאותרים כמתקשים?

ג. שם התוכנית המבוקשת: _____

ד. התכנית/יות המבוקשת/ות הינה/ן ממאגר תכניות אגף לקויות למידה: כן/לא

במידה ומבוקש תכנית חלופית נא לציין את שם התכנית ולהוסיף סקירה קצרה של התכנית כולל עלויות, אופן היישום ודרכי ההערכה. האם התכנית מאושרת במאגר התכניות של משרד החינוך?

ה. הערות נוספות בהקשר לבקשה :

שם ממלא הבקשה _____ תפקיד _____ תאריך _____

תאריך:

בקשה לאישור יישום תכנית התערבות במסגרת התוכנית "מלקויות ללמידה"-

בחטיבת ביניים

מחוז: _____ רשות מקומית: _____
שם ביה"ס _____ סמל מוסד: _____
מספר התלמידים בחט"ב: _____ מספר הכיתות _____ מספר תלמידים בכיתה ז' _____
שם ממלא הבקשה: _____
שם איש הקשר האחראי על התכנית מטעם המנהל _____
מס' טלפון זמין: _____ כתובת דוא"ל: _____
שמות חברי הוועדה הדנה בסוג ההתערבות הנדרשת:

שם	תפקיד

צוות מלווה לתכנית שנבחרה (במידה ומדובר בצוות נוסף, נא להוסיף שם ותפקיד):

---

1. בקשת בית הספר:

א. תיאור מאפיינים ייחודיים של אוכלוסיית התלמידים הלומדים בחט"ב :

ב. קהל היעד

מס' התלמידים שצפויים לקחת חלק בתכנית _____

מספר המורים שצפויים לקחת חלק בתכנית _____

משאבים, תכניות בית ספריות ותכניות תוספתיות הפעילות בבית הספר בתחום העבודה עם תלמידים מתקשים ועם חשד ללקות למידה ו/או הפרעת קשב.

מה לדעתכם חסר בבית הספר ועשוי לקדם את העבודה עם התלמידים המאותרים כמתקשים?

ג. שם התכנית המבוקשת _____

ד. רציונל לבקשת התכנית

ה. התכנית המבוקשת הינה ממאגר תכניות האגף ללקויות למידה והפרעת קשב:

כן/ לא

במידה ומבוקשת **תכנית חלופית**, נא להוסיף סקירה קצרה של התכנית כולל עלויות, היקף שעות, אופן ההפעלה ודרכי ההערכה. האם התכנית מאושרת במאגר התכניות של משרד החינוך?

שם התכנית החלופית:

נימוקים וסיבות לבחירת התכנית הזו אל מול תכניות קיימות:

הערות נוספות בנוגע לבקשה :

שם ממלא הבקשה _____ תפקיד _____

תאריך _____ חתימה _____

מנהל בי"ס _____ חתימה _____

8. מתווה הפיתוח המקצועי למורים

השתתפות המורים בפיתוח מקצועי בה יוקנו כלים להתמודדות עם תלמידים מתקשים ותלמידים עם לקות למידה נועדה להוביל תהליך מתמשך תוך שימת דגש על תהליכי הוראה מיטבית ופיתוח מקצועיותם של המורים. פיתוח מקצועי מתאים יאפשר שינוי עמדות ומתן ידע מקצועי עדכני בנוגע לתחום לקויות הלמידה ולאופן דרכי הלמידה וההוראה ושימוש בכלים מקצועיים ומותאמים לצרכים שיאותרו כדי שהמורים יחוו תחושת מסוגלות.

10 שעות	נושאים	פירוט התכנים	מועד	גורם מממן	הנחיה
3 שעות	גיוס הצוות לתכנית. ידע עדכני בתחום לקויות למידה והפרעות קשב. הצגת התכנית "מלקויות ללמידה"	היכרות עם מדיניות המשרד. בירור עמדות. חשיפה למרכיבי התכנית, המבנים הנדרשים ולוח הזמנים. חיבור אישי חווייתי על ידי הצגת סיפור אישי/ סרטון/ התנסות חווייתית.	סוף אוגוסט תחילת ספטמבר (רצוי בימי היערכות)	באמצעות הפסג"ה בסעיף ימי עיון.	הצגת התכנית – על ידי מדריך אגף לקויות למידה והפרעות קשב. ידע עדכני- מת"ל/ פסיכולוג/ איש מקצוע מהאקדמיה סיפור אישי – מרצה חיצוני
3 שעות	כלים להעמקת ההיכרות עם התלמיד המתקשה ועבודה לפי מודל RTI	תהליכי איתור, העמקת ההיכרות עם התלמידים, דרכי התערבות ובקרה.	אוקטובר נובמבר	באמצעות הפסג"ה בסעיף ימי עיון	מדריך/ מת"ל/ פסיכולוג או איש מקצוע מהאקדמיה
2 שעות	עבודת צוות סביב מסמך ההערכה פדגוגי	- עבודת הצוות הרב מקצועי. - הצגת מסמך הערכה פדגוגי ותהליכי העבודה.	נובמבר דצמבר	באמצעות הפסג"ה בסעיף ימי עיון	מדריך אגף לקויות למידה והפרעות קשב/ יועצת/ מת"ל/ פסיכולוג
2 שעות	סיכום שנה וקבלת החלטות להמשך בהיבט מערכתי ופרטני.	כלים מערכתיים להבניית סיכום השנה. משוברים, תובנות, הסקת מסקנות התארגנות לקראת המשך התכנית בשנת הלימודים הבאה.	אפריל מאי	באמצעות הפסג"ה בסעיף ימי עיון	מדריך/ מת"ל/ פסיכולוג

בשנת תשע"ח יש לדווח על ניצול השעות באופן הבא: עד דצמבר 2017- שמונה שעות ומינואר 2018 שעתיים. לא ניתן לדווח על שעות מרצה בחודש ספטמבר.